

**Biziarteko espetxe-zigor berrikusgarria:
Zigorgarritasunaren gorakada azken hamarkadetan.**

Mikele LAPEIRA ASTORKIA

Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea

Laburpena:

Krimen arloko politikak azken hamarkadetan hartu duen joera zigortzailea maila gorenera iritsi da biziarteko espetxe-zigor berrikusgarria indarrean jartzean. Auzitegi Konstituzionalak zigorraren izaera konstituzionala onartu du 169/2021 epaiaren bitartez, bi boto partikular izanagatik ere, oihartzun handia izanik gizartean. Bien bitartean, zigorraren balioespenari dagokionez, hurrengo jomuga Giza Eskubideen Europar Auzitegia bilakatu da, Giza Eskubideen Europar Hitzarmenarekin bateragarria den jakiteko. Hau guztiau, noski, punitibismoak azken hamarkadetan hartu duen indarraren erakuslea besterik ez da.

Hitz gakoak: biziarteko espetxe-zigor berrikusgarria; krimen arloko politika; populismo punitiboa; konstituzio-kontrakotasuna eta birgizarteratzea.

Abstract:

The punitive trend adopted by criminal policy in recent decades has reached its peak with the entry into force of the reviewable permanent prison. The Constitutional Court, through its STC 169/2021, has recognized the constitutional nature of the sentence, despite having two dissenting votes, it has had a great social impact. In the process of recognizing the admissibility of the penalty, the next point to focus on, is the European Court of Human Rights, to see whether the European Convention of Human Rights acknowledges it or not. All of the mentioned, is just a sample of the strength that punitivism has acquired in recent decades.

Keywords: reviewable permanent prison; criminal policy; punitive populism; unconstitutionality and reinsertion.

Aurkibidea

1. Sarrera	2
2. Biziarteko espetxe-zigor berrikusgarria: arauketaren garapena	3
2.1 Biziarteko espetxe-zigor berrikusgarriaren (BEZB) ezarpena: 1/2015 LOan	5
2.2. Zigorraren berrikusgarritasuna	8
3. Konstituzionaltasunaren auzia	11
3.1. Doktrinaren ikuspuntua	11
3.1.1. Birgizarteratzearen printzipioa, EK 25.2. art	11
3.1.2. Zigor gizagabe eta iraingarrien debekua, EK 15. art	13
3.1.3. Legezketasun eta zehaztopen printzipioa “lex stricta”, EK 25.1. art	15
3.1.4. Proporzionaltasunaren printzipioa eta askatasunerako eskubidea, EK 17. art.	17
3.1.5. Ondorioa	18
3.2. Konstituzio-kontrakotasuneko helegitea	19
3.3. Auzitegi Konstituzionalaren epaia	22
3.4. Boto partikularrak	26
3.5. Ondorioak	30
4. Giza Eskubideen Europar Auzitegiaren jurisprudentziari begirada	33
4.1. GEEH 3. artikulua: torturaren eta zigor ez gizatiarren debekua	33
4.2. GEEH 5.1.a. artikulua: askatasunerako eta segurtasunerako eskubidea	36
4.3. GEEH 5.4. artikulua: askatasunaz gabetzearen legezketasun kontrola	39
4.4. GEEH 7. artikulua: ez dago zigorrik, legerik gabe (nulla poena, sine lege)	40
4.5. Ondorioak	43
5. Zigor luzeen joera gorakorra: gaiaren egoeraren berrikuspena	45
5.1. Punitibismoa	45
5.2. Zigorren helburuak eta BEZB ren ezarpena	46
5.3. Komunikabideen rola punitibismoan	49
5.3.1. Komunikabideak eta zigorgarritasuna	49
5.3.2. Komunikabideen eragina zigorgarritasunean: egoeraren berrikuspena	52
5.3. Populismo punitiboa Espainiar legedian	56

6. Ondorioak	59
7. Bibliografia	61

1. Sarrera

1995eko Zigor Kodeak, aldaketa eta erreforma ugari pairatu ditu; hainbat Lege Organikok eragin dituzte erreformak Zigor Zuzenbidearen alorrean; baina guztietan ospetsuena eta gizartean oihartzun handiena sortu duena 1/2015 Lege Organikoaren ezarpena izan da.

Lege Organiko berri honek hainbat erreforma burutzen ditu Zigor Kodean, nabariena biziarteko espetxe-zigor berrikusgarriaren (BEZB, aurrerantzean) ezarpena izanik. 1928tik indargabetua egon den zigor luze hau berriz ezartzean, hainbat kezka sortu ditu gizartean; batetik, zigor gizagabea izan daitekeelako; eta bestetik, birgizarteratzearen agindu konstituzionala urra dezakeelako.

Zigor arloko erreformen izaera gogortzaile honek, Espainiar Konstituzioan 25.2. artikuluan azaltzen den birgizarteratzearen printzipio nagusiarekin talka egin dezake. 2015. urtera arte indarrean zeuden zigor luzeekin ere gerta zitezkeen bezala, baina biziarteko espetxe-zigor berrikusgarriak arrisku hau erabat areagotzen du.

Halaber, ez da soilik birgizarteratzearen agindu konstituzionala izango eztabaidagai, izan ere, zigor gizagabe eta iraingarriak ezartzeko debekua aurreikusten da Konstituzioko 15. artikuluan, zeina urratua suerta daitekeen zigor berri honen aplikazioaren ondorioz. Era berean, giza duintasunaren errespetua; berdintasun printzipioa eta legezotasun zein proportzionaltasun printzipioa ere talkan sartuko dira BEZB -ren ezaugarriekin.

Alderdi Konstituzionalaz gain, nazioarteko ikuspegiari dagokionez, Giza Eskubideen Europar Auzitegiak oraindik Espainiako kasuari buruz epairik eman ez badu ere, Giza Eskubideen Europar Hitzarmenean oinarrituta, BEZB a hainbat artikulurekin bateraezina izan daiteke; hala

nola, 3. artikulua zigor gizagabe eta iraingarrien debekua arautzen du. Hitzarmen bereko 5.1. eta 5.4. artikulua askatasunerako eta segurtasunerako eskubideei buruz hitz egiten du, eta legezotasun printzipioa bera ere, 7. artikuluan aurreikusia, kontuan izan beharreko funtsezko puntuak bilakatzen dira.

Zigor honen ezarpena ausazko erabaki bat izatetik urrun, azken hamarkadetan krimen arloko politikak hartutako norabideari erantzuten dio, populismo punitiboaren erabilera hauteskundeetara begirako politikak egitea eguneroko ogi bilakatuz, horregatik, Zigor Kodeko aldaketak dimentsio orokorrean aztertzea komenigarria bilakatzen ari da. Eta bereziki komunikabideak tentuz hartzeko saiakera egin beharra dago, hauen rola funtsezkoa baita, politika egiterako orduan.

2. Biziarteko espetxe-zigor berrikusgarria: arauketaren garapena

Pertsonen aurkako delinkuentzia nabarmen jaitsi da azken hamar-hamabi urteotan, hala dio behintzat Espainiar Gobernuko “*Portal Estadístico de Criminalidad*” webguneak¹. Datuei erreparatu besterik ez dago azkar ikusteko delinkuentziaren joera beherakorra; hala, argitutako kasuen grafikoari so eginez gero garbia da aldaketa, 2010. urtean 244.533 kasu argitu ziren, aldiz, 2019an zifra 159.909an kokatzen da.

Barne ministerioak aipatutako datu horietatik abiatuz, 2021eko analisisian tipologia penala gehiago aztertzen du eta horrela dio: “Behera egin du kriminalitateak 2021ean zehar 2019arekin alderatuz hainbat tipo penaletan, adierazgarriak izanik dolozko giza-hilketen eta erailketen kasua; pertsonengan eta gauzengan indarkeriaz burututako lapurreten kasua edota ondarearen aurkako beste hainbat delitu moten kasuak. Oro har, arau-hauste penal guztiek egin dute gora.”²

¹

Hemen

eskuragarri:

<https://estadisticasdecriminalidad.ses.mir.es/publico/portalestadistico/portal/datos.html?type=pcaxis&path=/Datos2/&file=pcaxis>

² Hemen eskuragarri: <https://estadisticasdecriminalidad.ses.mir.es/publico/portalestadistico/dam/jcr:0f496494-90a2-4d82-81b5-2e9586aed219/Balance%20de%20Criminalidad%20cuarto%20trimestre%202021.pdf>

Gainontzeko europar herrialdeekin alderatzeko delitu gisa giza-hilketa eta erailketa hartzen baditugu, arriskugarritasun sentsazio eta alarma sozial handiena sortzen duena izanik, Europa mailan tasa txikiena duten lau herrialdeen barruan kokatzen gara.³

Datu hau lortzeko *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics* iturburura jo behar da; 2021eko ediziora hain zuzen. Bertan ageri da, 2016an (aztertutako azken urtea) 100.000 biztanletik 0.6ak soilik burutu zuela giza-hilketa edo erailketa bat Espainian, eta tasa txikiagoko herriak honako hauek direla: Norvegia eta Suitza 0.5 arekin, Eslovenia 0.4 eta tasarik txikienarekin Islandia 0.3arekin.⁴

Aitzitik krimen arloko politika kontrako norabidean hazten ari da. Iritzi publikoak esan dezakeenetik harago, ez dago kriminalitate tasan igoera nahikorik Espainian ematen diren erreforma konstante eta gogortzaileak arrazoitzeko. Gainera, Europako batz bestekotik behera kokatzen da Espainiako kriminalitate tasa. Beraz aldaketa hauek ezin dira ulertu delinkuentzia tasa murrizteko erantzun bat bezala.⁵

Gaur egungo espainiar Zigor Kodeak (ZK, aurrerantzean) aldaketa asko jasan izan ditu, hogeita hamar erreformatik gora, hain zuzen; eta gehienek zigorgarritasunaren igoera bat ekarri dute. Delinkuentzia forma berriak tipifikatuz, zigorrak luzatuz, edota espetxe sistema zurrunduz, baimenak lortzea zailtzearekin batera.⁶

Erreforma gogortzaile hauen adierazpide izan daiteke, azken aldaketa drastikoa: 2015. urtean ezarritako biziarteko espetxe-zigor berrikusgarria.⁷

³ Sanz Mulas, N. 2021. (4^o ed.) *Política Criminal*. Salamanca: Ratio Legis..102. orr.

⁴ Hemen eskuragari: https://wp.unil.ch/europeansourcebook/files/2021/12/ESB_Online_Stable_211202.pdf 47. orr.

⁵ Sanz Mulas, N., *La Política*, cit., 103 orr.

⁶ García Magna, D., “The punitive turn in Spain. Is the welfare State able to resist it?” *Estudios de Deusto: revista de Derecho Público*. 66 (1), 2018, 283. orr. Eskuragari: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6576328>

⁷ Acale Sánchez, M., “La prisión permanente revisable y la revisión del sistema de penas” M. Acale, A. Miranda, eta A. Nieto., (coord.), *Reformas penales en la península ibérica: A “jangada de pedra”?* -en. Madrid: Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado, 2020, 351. orr..

Sanz Mulasek esan bezala, segurtasun-eza eta alarma soziala gehien pizten duten delituak hilketa eta erailketa dira⁸. Hauek delitu larriak dira, ZK -ko 13. artikulua dion bezala, zigor larriak dituztelako (ZK-ko 33. artikuluan ezarriak).

33. artikulua horretan bertan, BEZB -a zigor larri bezala aurreikusten da. Zigortzen dituen tipoak beraz delitu larri gisa identifikatzen dira; adibidez, ZK-ko 140.1 eta 140.2. artikulua zigortzen ditu, erailketa jakin batzuei dagozkienak.

1/2015 lege erreforman ezarri zen BEZB. Hitzaurrean bertan, zigorra azaltzean, ezohiko larritasuna duten kasuetan aplikatzeko erantzun berezi bat dela adierazten da. Kasu hauetan arrazoituta dagoela muga zehatzik ez duen zigor bat ezartzea esanez.

2.1. Biziarteko espetxe-zigor berrikusgarriaren (BEZB) ezarpena: 1/2015 LOan

Espanian biziarteko espetxe-zigorra ezarri zen 1/2015 LO ren bidez, 1928tik indargabetua egon ondoren. Espainiak bazituen zigor berri hau ezarri aurretik zigor luzeak bere ZK an, Europa mailan zigor koderik gogorretakoena izanik.⁹

1/2015 LO ko hitzaurrean pasarte hau ikus dezakegu: “Justizia Administrazioarekiko konfiantza sendotzeko beharraren ondorioz, aurreikusteko modukoak diren ebazpen judizialak bermatzen dituen lege-sistema bat jarri behar da haren eskura; gizarteak, gainera, ebazpen horiek bidezkoak direla hauteman behar du. Xede hori betetzeko asmoz, eta Europako inguruko beste herrialde batzuetako ereduari jarraituz, espetxealdi iraunkor berrikusgarria sartzen da ZK-an larritasun goreneko delituetarako, gauzatutako egitatearekiko zigor proportzionala ezar zedila eskatzen ari baitziren herritarrak.”

Aipatutako pasarteak biziarteko espetxe-zigor berrikusgarriaren aplikazioak justiziarekiko konfiantza areagotzeko helburua duela dio. Kontraesankorra suerta daiteke ordea, izan ere

⁸ Sanz Mulas, N., *La Política*, cit., 103. orr.

⁹ Sanz Mulas, N., *Política*, cit., 102. orr.

erreforma gogortzaileak ez diote erantzuten benetako kriminalitate aldaketa kuantitatibo bati, *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics* ituruburan ikusi dugun bezala.

Hau da, zigor gogorrek bazeuden Espainian eta delitu tasa murrizten ari zen. Beraz, hitzaurreak “herritarren eskariari” erantzuten diola esan arren zigor gogoragoak ezartzean, posible da nahiko irrazionala izatea esaldi hori. Izan ere, zigor luzeekin mesfidantza bazegoen, luzeagoek konfiantza hori lortzea nahiko zaila izan daiteke.

Herritarren nahiak ordezkatzearen aitzakiapean ezin dira ordea edozein politika molde burutu; hala diosku Manzanares Samaniegok bere liburuan: “No importa que, según las encuestas, los españoles se pronuncien abrumadoramente a favor de la prisión perpetua revisable. Una modalidad del viejo despotismo ilustrado a través de las urnas”¹⁰

Gainera, herritarren nahiak eta interes politikoak balantzan jartzean, populismo punitiboa izeneko kontzeptura iristen gara, Bottomsek 1995ean horrela definitu zuen: Populismo punitiboa ematen da gobernuak zigor zuzenbidea hiru ideiatan oinarrituta erabiltzen duenean; batetik, zigor handiagoek delinkuentzia murriztuko dutela; bestetik, zigorrek gizarteko adostasun morala indartzen dutela; eta azkenik, hauteskundeetan irabaziak ekar ditzakeela.¹¹

Hau da, irabazi elektoralak lortzeko, egiten den zigor zuzenbidearen erabilera da hau; modu akritiko batean onartuz zigorren gorakadak, delinkuentziaren beherakada ekarriko duela.¹²

Zentzu honetan, Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak, ZK ren erreformarako legearen aurreproiektuari buruzko txosten bat argitaratu zuen, non argi azaltzen zuen, Espainian BEZB

¹⁰ Samaniego Manzanares, J. L. (2010). La libertad vigilada. *Diario La Ley*, (7386), 1. de 22 abril 2010, pág. 2.

¹¹ Bottoms, A., “The Philosophy and Politics of Punishment and Sentencing” Clarkson, C. M. V. -Morgan, R. (eds.) *The Politics of Sentencing Reform* -en, Oxford, Clarendon Press, 1995.

¹² Antón Mellón, J., “Populismo punitivo”, *cit.*, 5. orr.

-ren ezarpena ezin zela justifikatu delinkuentzia murrizteko mekanismo bezala; izatez zeuden tasa kriminalak jada indarrean zeuden zigorrekin baxuak zirelako.¹³

Beraz, BEZB -a *ad hoc* sortutako zigor bat da, iritzi publikoan eragina duten tipo penalak zigortzeko.¹⁴ Acale Sánchezen hitzetan: “De esta forma, la política se convierte en un diálogo entre la clase política y sus votantes, convirtiéndose en mera tecnocracia.”¹⁵

Zigorren joera punitibistaren atzean, beste fenomeno bat ere aurkitzen da: kasu mediatikoak. Hainbat adibide daude ekintza kriminalen, eta erantzun politiko zein erreforma legalen arteko erlazioa erakusten dutenak; *Marta del Castillorena* izanik entzutetsuenetako bat.¹⁶

El País egunkariko “ni olvido, ni perdón”¹⁷ artikulua irakurrita kasuaren testuinguruan kokatzen gara: Marta del Castillo 2009ko urtarrilean desagertu zen, 17 urte zituelarik. Hainbat atxiloketa burutu ziren, erailketa egotzita; bertsio ezberdin asko irten ziren eta gorputza ez zen inondik azaltzen, eta horrek sekulako dimentsio mediatikoa eman zion.

Manifestazioak egin ziren egoerak sortu zuen ezin egon sozialari erantzuteko; eta zigorren gogortze bat eskatzeko: BEZB -ren ezarpena aldarrikatzen zuten. Alderdi Popularrak, 2011 urteko hauteskunde-kanpainan BEZB aurrez ezarrita egonez gero Marta del Castilloren kasua argudiotzat hartuta, BEZB sartu zuen bere programan. Eta azkenean 2015ean indarrean sartu zen.

¹³ Hemen eskuragarri: <https://www.poderjudicial.es/cgpi/eu/Botere-Judiziala/Botere-Judizialaren-Kontseilu-Nagusia/BJKNko-jarduera/Txostenak/Informe-al-Anteproyecto-de-Ley-Organica-por-la-que-se-modifica-la-Ley-Organica-10-1995--de-23-de-noviembre--del-Codigo-Penal>

¹⁴ Acale Sánchez, M., “La prisión”, *cit.*, 364. orr..

¹⁵ *Ibid.*, 353. orr

¹⁶ Antón Mellón, J., “Populismo punitivo”, *cit.*, 15. orr.

¹⁷ Castro, C., «Ni olvido ni perdón», *El País*, 22-2-2009. Eskuragarri: http://elpais.com/diario/2009/02/22/sociedad/1235257205_850215.html.

Uneko politikagintzan BEZB aurretiaz egon izanak hainbat kasu larri aurreztuko lituzkeela, edota gertatzekotan ere, “justizia” egikarituko zela zioten, zigor honen bidez. Biktimei buruz hitz egiten burututako politika moldeak izanik hauek.¹⁸

Zehazki aplikazio eremuari erreparatuz gero ere, hainbat supostu konkreturi erantzuten die, zeinetan beti giza-hilketa edo erailketa bat edo gehiago egongo diren. Zaurgarriak diren biktimen erailketan (ZK, 140. art.), errege-erreginaren erailketan (ZK, 485. art.), terrorismoko heriotza kasuetan (ZK, 573 bis. art.), atzerriko estatuburuaren erailketan (ZK, 605.1. art.), eta genozidio edo gizateriaren aurkako delituetarako (ZK, 607. art.) aurreikusten da, hain zuzen ere, Zigor Kodean.

ZK-ko 33., eta 35. artikuluek zigor askatasun gabetzaile larri bat dela adierazten dute. 1/2015 Lege Organikoak “ezohiko larritasun-kasuak” kontzeptua erabiltzen du kasu hauek zigor hoenk aurreikusten dituan tipologia penalak azaltzeko eta horren ondorioz zigorraren ezarpena arrazoitzeko; batzuetan, kasu mediatikoek sortutako presioari erantzuteko bada ere.

2.2. Zigorraren berrikusgarritasuna

Espaniar Konstituzioak (EK, aurrerantzean) honela dio bere 25.2. artikuluan: “Askatasun baztertze zigorrek eta seguritate neurriek birheziketa eta gizartean bersartzera joko dute eta ez dira izango lan bortxatuak.”

Eta Espetxeen Lege Organiko Orokorrak (aurrerantzean, ELOO) lehen artikuluan hau aipatzen du: Lege honetan araututako espetxe erakundeen helburu nagusia zigor askatasun gabetzaileak ezarri zaizkien horiek berreztea eta gizarteratzea da, bai eta atxilotuak, presoak eta zigortuak atxikitzea eta zaintzea ere.

¹⁸ Díaz y García Conlledo, M., La pena de prisión permanente revisable: ¿hay que mantenerla? *Revista Jurídica De La Universidad De León*, 2021 (8), 163.

Biek birgizarteratzea jartzen dute jopuntuan. Funtsezko helburua da hau; horregatik, berrikusgarritasuna beharrezko ezaugarria da biziarteko espetxe-zigorrean. Izan ere, bestela, konstituzioaren eta lege organikoaren aurkakoa izango litzateke.

Hala dio 1/2015 LO ko hitzaurreak: “Zigor berrikusgarria izango da, nolahi ere: kondenaren zati esanguratsu bat bete ondoren –zati horren iraupena egindako delitu kopuruaren eta izaeraren arabera–, betiere zigortuaren gizarteratzea ziurtatuta dagoenean, zigortuak baldintzapeko askatasuna lortu ahalko du, baldintza jakin batzuekin (bereziki, delituegitate gehiago ez egitea).”

Aipatu dugun bezala, zigorraren exekuzioaren etetea eskuratu daiteke baldintzapeko askatasunaren bidez. Horretarako, ZK -ko 92. artikulura jo beharko dugu, hau eskuratzeko baldintzak jakiteko.

Batetik kondenaren 25 urte beteta izan beharko ditu, bestetik hirugarren graduan sailkatua egon beharko du, eta azkenik birgizarteratzearen aldeko iragarpen bat eman beharko du auzitegiak. Hau da “preso on” baten kanona bete beharko du espetxetik atera nahi badu: bere gain eroriko da legearen pisu guztia.¹⁹

Zigortuak hainbat delitu egiteagatik jaso badu zigorra, ZK 92.1. art. c) letran adierazitako eskakizunak aztertzeko, egindako delitu guztiak batera balioetsiko dira. Auzitegiak ahozko aurkakotasun-prozeduraren ondoren emango du espetxealdi iraunkor berrikusgarriaren zigorra eteteko ebazpena. Prozedura horretan, esku hartuko dute Fiskaltzak eta zigortuak, abokatuak lagunduta.

Iragarpen ona lortzeko, hainbat baldintza hartuko dira kontuan zigortuaren nortasunarekin lotuta daudenak: aurrekariak, delituaren inguruabarrak, ondasun juridiko horien garrantzia etab.²⁰

¹⁹ Acale Sánchez, M., “La prisión”, *cit.*, 363. orr..

²⁰ Fernández, D. eta Martínez, G., *Código Penal: Parte general*, Barcelona, Ediciones Experiencia, 2020, 451.orr..

Nortasunari erreparatzen dio, eta ez aldiz delitugilearen bilakaerari edo bere jarrerari. Gainera, ez du zehazten iragarpen honek zerri erantzuten dion, sekulako ziurgabetasun sentrazioa ezarriz zigorraren exekuzioaren nolakotasunean.²¹

Arau orokorra aipatu ditugun baldintzak dira, baina 78 bis artikuluan salbuespenak aurreikusten dira gutxieneko segurtasun-epari dagokionez. Izan ere, lehenik hirugarren graduan sailkatu behar da etetea lortzeko, horretarako ezarritako epeak hauek dira: 18, 20, 22, 24 edo 32 urte igarotzea kartzelan, kasuan kasu. Gainera, zigorra betetzeko falta den betearazpenaren etetea lortzeko, ondorengo epe hauek bete behar dira: 25, 28, 30 edo 35 urteko gutxieneko epea, hain zuzen.

Beraz, hirugarren graduan sailkatu eta berrikuspenerako gutxiengo epeak bete behar dira. Eta, bi hauei, hirugarren baldintza bat gehitu behar zaie: birgizarteratzearen aldeko pronostiko bat eman beharra, hala aurreikusten da ZK 92. art..

Auzitegiak aipatutako baldintzak betetzen ez direla dioen kasuetan, ofizioz bi urtetik behin berrikusi beharko du. Hala ere, berrikuspen hau zigortuak eskatzen duen bakoitzean burutu beharko da. Auzitegiak urtebeteko gutxienezko epea ezarri dezake ordea, hurrengo berrikuspenera arte.²²

Azkenik, auzitegiak ebazten badu zigortuak aske gelditzeko eskakizunak betetzen dituela, baldintzapeko askatasunaren 5-10 urteko epea finkatuko du (ZK-ko 92.3. art), eta, epe horretarako kontrol-baldintzak eta -neurriak ezarri ditzake. Batetik, gizartearen segurtasuna bermatzeko izan daitezkeenak, eta, bestetik, zigortuari gizarteratzeko azken fase horretan laguntzekoak.

²¹ Varona Gómez, D., «Quo vadis T.C.?: sobre la constitucionalidad de la Prisión Permanente Revisable (PPR). STC 169/2021», Indret: Revista para el Análisis del Derecho, n.1, 2022, 9

²² Juanatey Dorado, C., “Una "moderna barbarie": la prisión permanente revisable”, *Revista General del Derecho Penal* (20), 2013, 2.orr..

3. Konstituzionaltasunaren auzia

3.1. Doktrinaren ikuspuntua

Biziarako espetxe-zigor berriak ezarpenak hainbat eztabaida sortu ditu gizartean, eta aldeko zein kontrako iritzia daude. Aipatu dugun populismo punitiboa ere askotan izan da eztabaida gai zigor hau jorratzean. Doktrinak, ordea, badu beste auzi bat ere jorratzeko: zigorraren konstituzionaltasuna, hain zuzen.

BEZB EK-ren aurkakoa dela pentsatzeko hainbat arrazoi daude: birgizarteratzearen printzipio nagusiaren aurkakoa dela pentsa daiteke; gizagabetasuna ere leporatzen zaio; eta zehaztasun eta legezkotasun printzipioen urraketa ematen dela ere bai. Gainera askatasunerako eskubideaz gabetzen du, proportzionaltasun printzipioa errespetatu gabe. Beraz, birgizarteratzea jopuntu duen espetxe sistema batean ez da eraginkorra.²³

3.1.1. Birgizarteratzearen printzipioa (EK 25.2. art.)

Birgizarteratzeari dagokionez, espetxe-zigorren kasuan, bai EK-k eta baita ELOO-k ere, argi uzten dute helburu nagusia preso birgizarteratzeko prestatzea dela; hau agindu konstituzional bat da. Hala dio EK -k 25.2. artikuluan: “Askatasun baztertzeko zigorrek eta segurtate neurriek birheziketa eta gizartean bersartzera joko dute.”

Zigor baten luzerak birgizarteratzeko helburuarekin zerikusi handia du, izan ere, gero eta luzeago izan zigorra, orduan eta zailagoa izango da agindu honi modu eraginkorrean erantzutea. Are gehiago BEZB ren kasuan, bukaera zehaztu gabeko zigor baten aurrean kokatu behar garelako; edota betierekoa izan daitekeena.²⁴

²³ Arroyo Zapatero, L., Lascaraín Sánchez, J. A., Pérez Manzano, M. (Ed.) eta Rodríguez Yagüe, C. (Coord.), *Contra la cadena perpetua*. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2016.

²⁴ Juanatey Dorado, C., “Política criminal, reinserción y prisión permanente revisable”, *Anuario de Derecho Penal y Ciencias Penales* (65), 2012, 148.orr..

Zehaztasun falta hori dela eta, BEZB ak, arrisku handia izan dezake biziarteko zigor bat izaten amaitzeko; horregatik, birgizarteratzearekin bateraezina dela esan daiteke. Beraz, gaur egun, zigor honen aldeko iritzia dutenek, ezin dute bat egin birgizarteratzearen printzipioarekin.²⁵

Arestian aipatu dugun bezala, BEZB aren arauketan, zigorra berrikusteko barneratua hirugarren graduan sailkatuta egon behar da, bakoitzari dagokion berrikuspenerako gutxiengo epea beteta eta birgizarteratzearen aldeko pronostiko bat izan behar du (ZK 92. art.). Hau da, epe luzea igaroko da berrikusgarritasunera iritsi arte, horrek izan ditzakeen ondorio kaltegarriekin barneratuarengan.

Esan bezala, zigor luzeak oztopo nabaria dira birgizarteratzeko, eta horretan eragin handia dute espetxeko baimenak lortzeko, hirugarren graduan sailkatzeko eta azkenik baldintzapeko askatasuna lortzeko igaro beharreko epe luzeek, izan ere, zigorraren iraupena luzatzea besterik ez dute ekarriko.²⁶

Hori guztia kontuan izanda, zigor luzeek pertsonarengan birgizarteratu ahal izateko urratsak ematea ezinezko bihurtzen dutela ulertzen da. Gainera, barneratuak espetxeko eremuan izaten dituzten euren arteko harremanek ere ez dute laguntzen birgizarteratzera bidean, izan ere, delinkuentzia areagotzen den eremu bat da espetxea bera.²⁷

Vives Antonek, Auzitegi Konstituzionaleko (AK, aurrerantzean) lehendakari ordea zenak, artikulua baten jaso zituen hitzetan: “Potentzialki betirako askatasunaz gabetzearen ideiak talka egiten du, nire ustez, hausnarketarako eta arrazoiketarako gai den gizakiaren irudiarekin, beti aldatu eta bere bizitza arrazionaltasun minimo batzuen arabera zuzendu dezakeen izaki gisa. Irudi horrek, ordenamendu demokratikoen muinean datzanak, ezin du, nire ustez, betiko askatasun-gabetzea haien baitan anomalia inkongruentea dela ondorioztatu besterik egin.”²⁸

²⁵ *Ibid.* 149. orr.

²⁶ *Ibid.* 149. orr.

²⁷ Pascual Matellán, L.. (2015). *La prisión permanente revisable. Un acercamiento a un derecho penal deshumanizado*. Clivatge. Estudios i testimonis sobre el conflicte i el canvi socials, 3, 62. orr.

²⁸ Vives Anton, T., *La injerencia, el error y el silencio*, Tribuna Libre, 2010. <https://www.almendron.com/tribuna/la-injerencia-el-error-y-el-silencio/>

Zigor honen ezarpenak birgizarteratzearen printzipioa urratzen duenaren beldurrak, legegileari justifikazio behar bat sortzen dio. Horregatik, BEZB Espainiar legedian sartzerakoan, 1/2015 LO aren bidez, legegileak saiakera bat egiten du erakusteko ez duela birgizarteratzearen printzipioa urratzen, berrikusgarritasuna medio. Hau guztiz ulergarria gerta daiteke, zigor honen izaerak aipatu berri dugun agindu konstituzionala urratzeko arriskua duelako.²⁹

Beraz, esan daiteke, doktrinaren gehiengoaren ikuspuntutik, BEZB Espainiar legedian sartzea EK -ko agindu baten aurka doala, birgizarteratzea helburu ez duen zigor bat delako.

3.1.2. Zigor gizagabe eta iraingarrien debekua (EK 15. art.)

EK -ko 25.2. artikularekin lotura handia duen beste printzipio bat ere auzitan jarri beharra dago, konstituzionaltasunaren alderdia ondo aztertzen saiatzeko: zigorren gizatasuna.

EK-ko 15. artikulua honela dio: “Pertsona guztiek bizitza eta osotasun fisikoa eta moralerako eskubidea dute, eta inoiz ezin dira meneratu torturetara ez eta zigor edo tratu gizagabe edo iraingarrietara. Heriotza zigorra baztertua geratzen da, salbuespen bezala gerrateetarako Armadako zigor legeek zer erabakitzen duten albo batetara utziz.”

Printzipio hau EK 10.1. artikularekin zuzenki lotuta dago, giza duintasunaren errespetua: “Pertsonaren duintasuna, hari dagozkion eskubide ukiezinekoak, nortasunaren hazkunde librea, lege begirunea eta besteekiko eskubideak ordenu politikoa eta giza bakearen oinarriak dira.”

Doktrinaren gehiengoak adostasuna erakusten du zigor honen eta zigor gizatiarren arteko bateraezintasunarekin; alde batetik, barneratua Estatuaren menpeko objektu bilakatzen duelako; eta bestetik, zigor ankerra eta jasanezina delako.³⁰

Aipatu berri dugun birgizarteratzearen fenomenoak zigor gizatiarra izatearekin lotuta joan behar da; izan ere, birgizarteratzea bateraezina da zigor edo tratu gizagabe eta iraingarriekin (EK 15.

²⁹ Pascual Matellán, L. (2015). *La prisión permanente revisable. Un acercamiento a un derecho penal deshumanizado*. Clivatge. *Estudios i testimonis sobre el conflicte i el canvi socials*, 3, 56. orr.

³⁰ Daunis Rodríguez, A., “La prisión permanente revisable. Principales argumentos en contra de su incorporación al acervo punitivo español”, *Revista de Derecho Penal y Criminología*, (10), 2013, 84.orr.

art). Birheziketa bermatzen duten baliabideak beraiek direlako kutsu gizatiarra ematen dietenak zigorrari.³¹

Zigor bat gizagabea izango da barneratuaren birgizarteratzea ekiditen duenean. Beraz, ez da zigor gizagabea izango berriusgarritasuna ematen bada; hau ordea aukera soil bat da. Horregatik, zigor luzeen ondorioz barneratuek sekulako kalte eta hondatze psikologikoak izan ditzakete.³² Izan ere, luzera horren eta zehazgabetasunaren bitartez, biziarteko espetxe-zigorrek esperantza kentzen dio barneratuari askatasuna lortzeko.³³

Berriusgarritasuna aukera bat den heinean, biziarteko zigor bat izatea posible da eta beraz, serioki zalantzan jartzen du 15. artikuluko agindu konstituzionala: zigor gizagabeak ezartzearen debekua. Etorkizun aske bat lortzeko esperantza galtzera bideratzen du barneratua; izan ere jomuga oso urrun aurkitzen da eta ziurtasun falta nabariarekin.³⁴

Kontua da, berriusgarria izateak berak ez diola gizatasun ezaugarri hori erantsiko, betierekoa izateko aukerak berak, gizagabe bilakatuko du jada zigorra. Delitugileak ez daki zein izango den zigorraren iraupen erreala, hau ezartzean, eta horren esperantza galtzera besterik ez du emango, arestian aipatutako birgizarteratzea ezinduz.³⁵

Biziarteko espetxe-zigorra gizagabea izango da, gizakia gizaki bilakatzen duen ezaugarriaz gabetzen duelako; bere askatasunaz. Hondatze psikiko larria sortzen dio; eta nortasunean sekulako kalteak, zeinak bere gaitasun kognitibo eta sozialetan eragiten duen. Honekin guztiarekin sorturiko kalteak, gorputz-zigor batek sor lezakeen kaltearekin alderatzea ahalbidetzen digu.³⁶

³¹ García Rivas, N., “Razones para la inconstitucionalidad de la prisión permanente revisable.” *Revista general de Derecho Penal*. 1698-1189 (28), 2017, 23.orr..

³² Prieto Gallo, M., *La constitucionalidad de la Prisión Permanente Revisable*, Gradu Amaierako Lana, Universidad de La Laguna, 2018.

³³ Gonzalez Collantes, T., “¿Sería inconstitucional la pena de prisión permanente revisable?”, *Revista del Instituto Universit. de investigación en Criminología y Ciencias Penales de la UV*, 1989-6352, 2013, 10.orr..

³⁴ Lascuraín Sánchez, J.A. (2018) *Manifiesto contra la Prisión Permanente Revisable*.

³⁵ Lascuraín, J.A., «La insoportable levedad de la sentencia del Tribunal Constitucional sobre la prisión permanente revisable», *Revista General de Derecho Constitucional*, n. 36, 2022, 42.

³⁶ Arroyo Zapatero, L., *Contra, cit.*, 29. orr.

Ferrajolik, “Derecho y Razón” liburuan, galdera hau planteatzen du: “Ba ote du zentzurik preso espetxean mantentzeak hainbeste urte igaro ondoren zigorraren ezarpenetik, jadanik, guztiz beste pertsona bat denean?”³⁷

Bada, horrela erantzuten du: “Zigor luzeegien ondorio zital bat da pertsonen aldaketa, eta egiturazko arazo bat da gainera; izan ere espetxean pertsona eta nortasunen aldaketa, salbuespen izatetik urrun eguneroko ogia da.”³⁸

Zigorren gizagabetasuna neurtzeko sortu dezakeen kalte edo mina hartzen bada kontuan, ikusitakoa ikusita, doktrinaren hitzetan esan daiteke gizagabea eta ankerra dela zigor hau.³⁹

Beraz, zigorraren honen konstituzionaltasuna zalantzan jarri beharko da zigorraren izaera gizatiarrari dagokionez ere.

3.1.3. Legezketasun eta zehaztapen printzipioa: “*lex stricta*” (EK 25.1. art.)

Aurretik aipatu dugun ziurtasun falta horrek berak, aztertzeko beste puntu baten aurrean kokatzen gaitu: zehazgabetasun juridikoa. Izan ere, barneratuak ez du zigor ziur bat beteko; aitzitik, biharamun ezezagun bat izango du eta exekuzioaz arduratzen diren organoekin hartu-emanen ibili beharko du.⁴⁰

EK 25.1. artikulura jotzen badugu: “Ezin da inor kondenatu edo zigortua izan ekintza edo usteengatik berauek egiteko unean delitu, huts edo arau hauste administratiboak izan ez badira, une hartan zutik dirauen legearen arabera.” Latinez “*lex stricta*” bezala ezagutzen den zehaztapen eta legezketasunaren printzipioaren aurrean kokatzen gara, beraz.

³⁷ Ferrajoli, L., *Derecho y Razón. Teoría del garantismo penal*, Editorial Trotta (6), Madrid, 2004, 407. orr.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Arroyo Zapatero, L., *Contra, cit.*, 29. orr.

⁴⁰ Juanatey Dorado, C. “Política criminal”, *cit.*, 141. orr

Zuzenbide Estatu batean behar-beharrezkoa da arau-haustek eta hauei dagozkien zigorrak, legean ongi eta garbi azalduta egotea. Izan ere, hau gabe, hiritarren askatasunaren aurka egiten da; izan ere, ez da garbi azaltzen noiz izango den askatasunaz gabetua.⁴¹

“*Nullum crimen, nulla poena, sine lege*”; hau da, ez dago deliturik, ez zigorrik, aurretiazko lege gabe. Printzipio honek ziurtasun bat eskatzen du, BEZB -k ematen ez duena.⁴²

Berrikusgarritasuna eman dadin ezarritako epeen zabaltasuna, eta birgizarteratzeko pronostikorako baldintzen nahasiak, zehaztasun gabezia nabaria dakarte.⁴³ Eta, berrikusgarritasuna bera, baldintza gisa, nolabait zehazgabetasun horren arrazoia izango da, izan ere aukerazkoa izango da, eta behin berrikusitakoan erabakiko da. Beraz, izaera zalantzakorra mantenduko du.⁴⁴

BEZB ri dagokion zehaztasun falta honek hainbat zalantza sortzen ditu. Horren aurrean Ferrajoli-k galdera hau formulatu zuen *Derecho y Razón* liburuan: “Zilegi ote da espetxe administrazioaren partetik, edota epailearen partetik; zigorra handitzea edo murriztea tratamenduaren bilakaeraren arabera?”⁴⁵

Izan ere, ikusi dugu berrikusgarritasuna ez dela halabeharrezko baldintza bat, aukerazkoa dela, eta izaera ez ziurra duela, 1/2015 LO ak dion bezala. Birgizarteratzearen aldeko pronostikoaren beharra izanik faktore determinatzaileetako bat, ZK 92. art..

Beraz, esan daiteke, doktrinaren gehiengoaren iritziz, legezketasunaren eta zehaztasunaren printzipio konstituzionalen aurka egiten duela zigor honek, zigorraren igarotzearekin berarekin aldatu daitekeen zigorra izatean.

⁴¹ Arroyo Zapatero, L., *Contra, cit.*, 49. orr.

⁴² García Rivas, N., “Razones para”, *cit.*, 11. orr.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ Arroyo Zapatero, L., *Contra, cit.*, 50. orr.

⁴⁵ Ferrajoli, L., *Derecho y Razón, cit.*, 406. orr.

3.1.4. Proporzionaltasunaren printzipioa eta askatasunerako eskubidea (EK 17. art.)

Zigorren zehazgabetasunak presoarengan eragin kaltegarriak egiteaz gain, proporzionaltasunaren aurka jotzen du; eta berdintasun printzipioa (EK 14. art) urratzera hel liteke; izan ere, ez da berdina izango zigor honen iraupena zigortzean zuen adinaren arabera.⁴⁶

Arau haustearen eta zigorraren artean ordainsari lotura bat sortzen da, honek legegilearen eta ondoren epailearen zehaztapena behar dituelarik, zigorraren zehaztapen konkretua lortzeko, delituaren larritasunaren eta izaeraren arabera. “*Poena debet commensurari*”, hau da, proporzionaltasun printzipioa bete behar da.⁴⁷

Zigor honen ezarpena, gainontzeko presoek izaten dituzten zigorrekiko ezberdina da desproporzionaltasun larri bat ematen delako. Arau-haustearen eta horren ondorioz jasotako zigorraren arteko proporzionaltasuna urratzen da, hain zigor larria ezartzean, birgizarteratzeko abagunerik sortu gabe. Presoaren neutralizazio bat lortu nahi da soilik, horretarako biziarteko zigorra ezartzea behar bada ere.⁴⁸

Baina praktikan, kontuan izan beharko litzateke, zigorren laztasuna ez dela delituak burutzea ekiditeko modurik eraginkorrena; baizik eta zigorraren ezarpenaren hutsezintasuna.⁴⁹ Beraz, zigor luzearen ezarpenak, soilik, delitugileak ordain dezan izango du helburu.

Hainbat delituren kasuan, derrigorrezkoa da zigor honen ezarpena, beraz, inguruabarren gora-beherek ez diote emango epaileari nahiko diskrezionalitate delitugilearen ezaugarrietara egokitzeko.⁵⁰

Espainiako ZK-k baditu zigor honen beharrezkotasunik gabe ere, epe luzeak dituzten zigorrak, beraz, BEZB-rekin lortu nahi diren helburuak, bestela ere beteta egongo dira. Horregatik, eta

⁴⁶ Cámara Arroyo, S. “Crónica y crítica de la implementación de la prisión permanente revisable en la reforma penal española(2012-2015)”, *Revista Aranzadi Doctrinal num.4/2016*, 2016, 25. orr..

⁴⁷ Ferrajoli, L., *Derecho y Razón*, cit., 398. orr

⁴⁸ Daunis Rodríguez, A., “La prisión”, cit., 73. orr.

⁴⁹ Beccaria C., *De los delitos y de las penas, con el “Comentario” de Voltaire*. Alianza Editorial (3), 2014, 20. orr..

⁵⁰ Arroyo Zapatero, L., *Contra*, cit., 42. orr.

aipatutako guztiagatik, esan daiteke proportzionaltasun gabezia bat dagoela BEZB a eta zigortu nahi diren tipoen artean.⁵¹

Horrek askatasunerako eskubidera garamatza, EK 17. art: “Edozein pertsonak askatasun eta seguritate eskubidea du. Inori ez zaio askatasunik galaraziko, artikulua honetan agintzen dena betetzen ez baldin bada eta beste jazoeretan legeak adierazten duen eran.”

Izan ere, aipatu dugun bezala, askatasuna modu ez proportzionalean kentzerakoan, askatasunerako eskubidearen aurka doa. Noski bi printzipio hauek batera hartu beharko dira kontuan BEZB aren konstituzionaltasuna zalantzan jartzeko.

Auzitegi Konstituzionalak esan bezala, askatasunaren aurkakoa izango da zigor bat, ezin denean proportzionalki egokitu zigorraren inguruabarretara; hau da, larritasun gutxiagoko kasu batera aplikatzeko aukera ezberdinik ez dagoenean.“ (STC 136/1999, uztailaren 20koa, FJ 30)⁵²

Lanaren sarreran esan bezala, errepikapenak balio dezala, Beccariaren hitzetan: “todo acto de autoridad de hombre a hombre, que no se derive de la absoluta necesidad, es tiránico.”⁵³

Honekin, proportzionaltasunaren ezinbestekotasunari eginez erreferentzia, izan ere, autoritarioa eta tiranikoa da, beharrezkotasunik gabeko zigor zitalak ezartzea, beste aukerak edukita.

3.1.5. Ondorioa

Beraz, ondorio orokor gisa, aipatutako printzipio guztiak kontuan izanik, doktrinaren gehiengoaren alderditik ikus daiteke, zigorraren gehiegizko larritasuna azpimarratzen dela.

Oinarrizko eskubideak eta agindu konstituzionalak urratzen dituen zigor bat dela argudiatzen dute; birgizarteratzearen printzipioa (EK 25.2. art), zigor gizagabeen debekua (EK 15. art.),

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Erdozia Vazquez, A., *La incorporación de la prisión permanente revisable al ordenamiento jurídico español y su inconstitucionalidad*. Gradu Amaierako Lana, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU), 2017, 35. orr..

⁵³ Beccaria C. *De los delitos*, *cit.*, 42. orr..

zehaztaperen eta legezkotasun printzipioa (EK 25.1.art.), askatasunerako eskubidea (EK 17. art) edota berdintasun printzipioa (EK 14. art.) urratzen dituelako.

3.2. Konstituzio-kontrakotasuneko helegitea

2015ean, 1/2015 LO indarrean sartu ostean, talde parlamentario gehienek konstituzio-kontrakotasuneko helegite bat tarteratu zuten Auzitegi Konstituzionalaren aurrean, LO honek Espainiar araudian ezartzen zuen BEZB -ren aurka. 3866-2015 konstituzio-kontrakotasun helegitea, hain zuzen.

Auzitegi Konstituzionaleko plenoak, konstituzio-kontrakotasuneko helegitea izapidetzea onartu zuen 2015eko uztailaren 21ean. Helegite hau talde parlamentario ia guztietako 50 diputatu baino gehiagok sustatua izan zen: PSOE, Convergencia i de Uni6, IU, edota EAJ-PNV besteak beste.

Auzitegi Konstituzionalaren Lege Organikoko 34. artikulua dionaren arabera, Diputatuen Kongresuari eta Senatuari, euren presidenteen bitartez; eta Gobernuari, Justizia ministroaren bitartez aurkeztutako helegitea eta dokumentuak helarazi zizkieten, beharrezko alegazioak egiteko hamabost eguneko epean.

BEZB -ren konstituzionaltasuna zalantzan jartzen zuten atalei erreparatu zieten helegitea motibatzeke; hala nola: zigor ez gizatiarren edo iraingarrien debekua; askatasun pertsonalerako eskubidea zuzenki erruduntasun eta proportzionaltasun printzipioekin lotuta; legezkotasun printzipioa; eta birgizarteratzearen aldeko agindua.

Konstituzio-kontrakotasuna arrazoitzeko oinarri juridiko materialari erreparatuz, honako puntu hauek hartzen ditu kontuan:

a) Zigor gizagabeen edo iraingarrien debekua urratzea; EK ko 15. artikuluan eta Giza Eskubideen Europako Hitzarmeneko 3. artikuluan aurreikusten dena.

Biziarreko espetxe-zigorak, aske geratzeko itzaropena kentzen duela diote eta beraz, gizagabea dela argudiatu daitekeela, zigortuaren duintasunaren aurka jotzen duelako. Barneratua betirako

autonomiaz gabetzen du, sekulako ondorio psikiko kaltegarriak ekar ditzakeelarik. Gainera, horrek nortasunaren hondatze larri bat suposa dezake; gorputz izaerako zigorrek sortu ditzaketen ondorioekin alderatzeraino.

Are gehiago, berriusgarritasunak zigorra ez duela gizatiar bilakatzen diote, alde batetik, betierekoa izan daitekeelako, eta bestetik, presoaren autonomiatik at dauden faktoreak hartzen direlako kontuan.

Gainera, zigorraren etetea amaitu eta berriz espetxeratzeko ez da behar berrerortzerik, aitzitik, birgizarteratzearen aldeko pronostikoa emateko aztertu ziren ezaugarrietako bat aldatuz gero nahikoa izango da, eta espetxera itzuli beharko da. Eta hauetako gehienak ez direla zigortuen menpe egoten esaten dute helegitean.

b) Erruduntasun eta proportzionaltasun printzipioen urraketa; eta beraz, EK ko 17. artikuluan aurreikusten den askatasunerako eskubidearena.

Argudio honetarako hiru alderdi aipatzen dituzte helegitean:

Batetik, zigor honek ez duela erabilerarik, ez eta beharrezkotasun sozialik. Izan ere estatistika kriminalek Espainiako delinkuentzia tasa oso baxua dela adierazten dute; baita BEZB ezarrita duten herrialdeena baino baxuagoa ere.

Bestetik, erregimen juridikoari dagokionez, zigorra ezarriko duen auzitegiak ezin duela zigorraren neurria egokitu delituaren ezaugarrietara, zigor zehaztu gabe bat izango baita beti; derrigorrezkoa eta alternatibarik gabekoa izanik aurreikusten den tipo penaletan. Horrela proportzionaltasuna ezin bermaturik.

Azkenik, zigorra ez dagoela graduatzerik. Mugarik ez izatean aurreikusita legean ezin direla inguruabarrak kontuan hartu eta beraz, ezin direla zigorrean aldaketak ezarri ahalik eta zigor egokiena izateko. Honek, askatasunaren gabetze desproporzionatu bat ekartzen du, aringarriak ez direlako kontuan hartzen.

c) Zigorraren zehaztapenerako aginduaren urraketa, zeinak EK ko 25.1. artikuluan jasota, zigorren legezketasuna bermatzen duen.

Zehaztapenari dagokionez, gutxiengo muga soilik ezartzen da, eta benetan betetako denboraren kuantifikazioa *a posteriori* ezartzen da baldintza baten menpe, baldintza ez zehatz bat: birgizarteratzearen aldeko pronostikoa.

Honi gehitu behar zaio, pronostiko hau egiteko erabilitako ezaugarrietako bat aldatuz gero, etetea amaituko dela oraindik baldintzapeko askatasuneko epean badago, eta hau gauza dadin ez dela behar berrerortze bat eman dadin ere. Oso zabalak eta antzuak diren terminotan oinarritzen da berrikusagritasuna; eta zigor zehaztu gabe batean balikatzen da.

d) Birgizarteratzeko agindu konstituzionalaren urraketa, EK ko 25.2. artikuluan aurreikusia.

Espetxe-zigorren helburua birgizarteratzera bideratu behar dela diote. Barneratuari mugatuko zaizkion eskubideak zentzuzkoak izan beharko direla eta ezingo dutela birgizarteratzeko helburuaren aurka jo.

Baina, birgizarteratzearen agindu konstituzional hori betetzen ote den dudan jartzen dute zigor honekin; izan ere, hirugarren gradura sailkatzeko eta baldintzapeko askatasuna lortzeko bete beharreko gutxiengo epeak luzeegiak dira, eta honek beharrezko baldintzak betetzea eta espetxe onurak lortzea oztopatzen duela diote.

Gainera, zigorraren etetea baldintzapeko askatasunaren menpe gelditzen da, eta horrek jadanik oso luzea den zigor bati beste 5-10 urte arteko betearazpen bat gehitzen dio; horrela ia betiereko zigor baten izaera ematen diolarik, eta horrek luzaroan Estatuaren *ius puniendiaren* menpe egotera kondenatzen dutela diote.

Azkenik, baldintzapeko askatasunera heldu ahal izateko irizpidearen zehazgabetasunak, hau da pronostikoaren zehaztasun faltak, iruzurrezko bilakatzen du askatasuna lortzeko esperantza oro; eta beraz, betiereko zigorra izateko aukera indartzen du.

3.3. Auzitegi Konstituzionalaren epaia

Auzitegi Konstituzionaleko plenoak, 2021eko urriaren 6an epai bat eman zuen 2015ean tarteratutako konstituzio-kontrakotasuneko helegiteari erantzunez, 169/2021 epaia hain zuzen (STC 169/2021).

Zazpi aldeko boto agertzen dira; halaber, hiru kontrako iritzi daude boto partikular partekatu bat mahai-gaineratu dutenak. Are gehiago, azken hiru magistratu horietako batek, Cándido Conde-Pumpido Touró jaunak, beste boto partikular bat gehitu du epaira.

169/2021 epaiak, 3688-2015 konstituzio-kontrakotasun helegiteari erantzuten dio; zeinak esan bezala 1/2015 LO -aren hainbat atalen aurka eginez, BEZB-ren konstituzio kontrakotasuna adierazi duen.

Auzitegi Konstituzionaleko plenoak, helegiteari erantzunez emandako epaian ez du onartu konstituzio-kontrakotasun helegitea, horrela BEZB ren konstituzionaltasuna onartuz.

Hasieratik, argi uzten dute, estatuko abokatuaren alegazioei men eginez, helegiteak motibazio falta nabarmena duela, esanez ez dituela adierazten benetan inpugnatutako artikuluen konstituzionaltasun faltaren arrazoiak, eta beraz, eskasa dela adierazpena.

Horretarako ondorengo oinarri juridikoa erabiltzen du:

a) Helegitean aipatzen diren arrazoiak dagokienez, lehenik zigor ezgizatiar edo iraingarrien debekuari (EK 15. art.) egiten diote erreferentzia, giza duintasunaren errespetuaren oinarrizko eskubidearekin (EK 10.1. art.) lotuta, horretarako bi alderdiri erreparatuz.

Batetik, biziarteko zigorra izatearen arriskua hartu behar dela kontuan diote: Zigor baten gizatiartasun-falta ez dela soilik haren luzerarengatik determinatzen, baizik eta haren exekuzioak sor ditzakeen minengatik eta umiliazioarengatik.

Gainera, aurrekari historikoen faltan, inguruko herrialdeei erreparatzea dagokigula aipatzen dute. Horregatik, zuzenbide konparatuak erakutsiko digu europar herrialde askotan dagoen zigor mota dela hau.

Baita ere, gehitzen dute, zigorraren izaera gizatiarra bermatuta dagoela, auzitegiak, aldizka, presoaren bilakaera pertsonala eta birgizarteratzeko beharrezko baldintzak betetzen dituen aztertzen dituen unetik.

Beraz, zigor gizatiarra izateko, berrikusgarria izan beharko da, askatasuna lortzeko esperantza sortu behar du, askatasun hori lortzeko ibilbidea argi azaldu beharko da hasieratik eta espetxe tratamendua hartzeko aukera izan beharko du presoak. Hau guztia egiten denez, alderdi hau bermatua gelditzen da.

Bestetik, zigorraren samingarritasunari dagokionez: helegitean hainbeste denbora espetxean pasatzeak sortu dezakeen hondatze psikiko eta fisikoa, eta berrikusgarritasunaren sistemak sor dezakeen ziurgabetasuna aipatzen dira.

Horren aurrean, estatuko abokatuak, jadanik espetxe tratamenduan dauden irteera baimenek eta hirugarren gradurako sailkapenak, nahikoa lan egiten dutela adierazten du, zigorraren gizatasuna bermatzeko.

Eta epaian, espetxe sistemaren progresibitateak eta egokitzapenak barneratuaren ezaugarri indibidual eta bere beharretara begira nahikoa lan egiten duela adierazten da, sortu daitezkeen kalte eta hondatze horiei aurre egiteko.

Beraz, beharrezko baldintza hauek betetzen direnez, EK 15. art. eta EK 10. art. -ren urraketa ezeztatzen dituzte.

b) Ondoren proportzionaltasunaren auzian sartzen da, askatasun pertsonalerako eskubidea (EK 17. art) eta legezketasun printzipioa (EK 25.1. art.) aztertuz.

Helegitean, auzi honi dagokionez, kriminologikoki ez dela bilakaerarik egon espainiar errealitatean adierazten dute, eta beraz, hau ezingo dela justifikazio bat izan. Gainera, proportzionaltasun eza, gehiegizko zurruntasuna eta zigor zehaztu gabea izatea azaleratzen dituzte.

Epaiako erantzuna garbia da, izan ere 1/2015 LO aren hitzaurrean esaten den bezala, larritasun handiko supostuetan soilik aplikatzen den zigorra izateak justifikatzen duela diote. Eta gutxi balitz, berrikusgarritasunera lotuta dagoela.

BEZB giza askatasunaren eskubidearen aurka doan baieztapenaren aurrean, epaiak adierazten du desproporzionaltasun hori soilik kasu baten emango dela: eskubideak gutxiago urratzen dituzten zigorrek emaitza berdinak lortzen dituzten kasuetan, BEZB aplikatuz gero. Soilik orduan izango da gehiegizko neurria.

Zigor honen helburua ezohiko erantzun bat ematea dela diote, delitu larrienen aurrean, beste zigorrekin lortu ezin daitekeen helburu bat izanik. Horregatik gogortze honen arrazoia. Gainera, honekin, oraindik birgizarteratzeko prest ez dauden barneratuak ez kaleratzea bermatuko dela, berrerortzea saihesteko asmotan.

Delitu hauen larritasunaren ondorio zuzena da zigor honen beharra, eta epekako sistemak, beharrezko konstituzionaltasuna ematen dio. Horren ondorioz, zigorraren helburua ez da izango barneratuak bere ekintzen ondorioak ordaintzea edo mendeku izaerako zigor bat. Aitzitik, delitua burutzean urratzen dituen ondasun juridikoaren garrantzia hartzen duela kontuan baieztatzen dute.

Zigorraren zurruntasunari dagokionez, graduz jaisteko aukera badagoela diote: hogeit hamar urte eta egun batetik hogeita hamar urtera arteko zigorra ezarri daiteke. Aldiz, larritasunaren inguruabarrek horrela eskatzen duten kasuetan, hau da birgizarteratzearen aldeko pronostikorik ezin denean eman, betiereko zigorra izateko aukera ere badagoela. Beraz, egokitasuna lortzea ahalbidetzen du.

Zehaztasun faltari dagokionez, gehiago mugarik ez izatean, birgizarteratzearen aldeko pronostikoak determinatzen du zein izango den bete beharreko zigor efektiboa, hau indibidualizazio zientifikoaren adierazle izanik. Norberari beharrezko zaiona ezarri.

Beraz, ez da izango zehaztu gabea, baizik eta aurreikusita dauden baldintzen arabera zehaztuko den zigor bat izango da. Horretarako, barneratuaren nortasunarekin zerikusia duten alderdiei erreparatzen zaiela gehitzen dute.

Amaitzeko, konstituzio kontrakoa izateko, benetan birgizarteratzea ekidingo zuen zigor bati egin beharko litzaiokeela erreferentzia esaten dute, izan ere, zigor honek aukera ematen duela barneratua benetan birgizarteratu dadin.

c) Azkenik, zigor askatasun gabetzaileek izan beharreko birgizarteratzeko helburuaz mintzo da (EK 25.2. art.).

BEZB ri datxekion ezaugarri bat da birgizarteratzea, izan ere, estrukturalki barneratuta du berrikusgarritasuna zigorraren exekuzioan.

Horregatik, ez direla bateraezinak birgizarteratzea eta esku artean dugun zigorra baieztatzen dute. Exekuzioko fasean, askatasunerako eskubidea materializatzen da berrikusgarritasuna burutzen denean.

Gainera, aurrezaintza orokor negatiboari erantzuten dio zigorrak, horrela zigorra burutzeko asmoa kenduz, potentzialki egiteko asmoa duen orori.

Indibidualizazio zientifikoari erreparatuz, epaiak dio, gradu ezberdinetan sailkatzeko aukerak eta erdi askatasunera heltzeko aukerak, birgizarteratzea ahalbidetzen dutela. Azkenean, bere denborazko izaerak, konstituzio-kontrakotasunari aurre egiten diola.

3.4. Boto partikularrak

Bestalde, boto partikularrarekin aurkitzen gara, Juan Antonio Xiol Ríos, María Luisa Balaguer Callejón eta Cándido Conde-Pumpido Touró magistratuek errespetu osoz baina desadostasuna ageri diote epaiari.

BEZB espetxe-zigor zehaztu gabe bat eta potentzialki betierekoa izateak, konstituzio-kontrakotasuna dakarrela argudiatzen dute. Hasteko, argi diote ez dagoela zuzenean zigor hau konstituzio-kontrako bilakatuko duen adierazpen zehatz bat; baina hainbat oinarritzko eskubide, printzipio eta baloreren aurkakoa dela hau.

Batetik, zehaztu gabea delako; eta bestetik, betierekoa izateko arriskua duelako: Giza duintasunaren babesa (EK 10.1. art.), zigor ezgizatiar edo iraingarrien debekua (EK 15.art.), birgizarteratzera begirako zigorren betebeharra (EK 25.2. art.), askatasun pertsonalerako eskubidea (EK 17. art.) eta legezkotasun penala (EK 25.1. art.) segurtasun juridikoarekin lotuta (EK 9.3. art.) dira hizpide izan dituzten puntuak.

Hiru oinarri nagusi dituzte zigor honen konstituzio-kontrakotasuna mahai gaineratzeko:

a) Kultura juridiko demokratikoaren bilakaera, oinarritzko eskubideetan oinarrituta eta atzera ez egitea, zigorren gizatiartzera bidean. (EK 10.1 eta 15. art.) Giza eskubideen aintzatespena gizarte demokratiko bateko proiektu sozio-politikorik garrantzitsuena izango da beti.

Konstituzioa, zentzu horretan, urteetan emandako aurrera pausuen isla bezala ulertu behar dela diote. Testu honetan eskubide eta betebeharrak agertzen direlakoa, baina baita ere sistema bateko balore, printzipio eta aginduak ere.

Espainiara soilik ez mugatzeko printzipioak, atzera eraginkortasun ezaren printzipioa eta progresibitate-printzipioak modu bateratutan BEZB aren konstituzionaltasunaren aurkako argudio bezala mahai-gaineratzen dituzte.

Ez mugatzeko printzipioari behatuz gero, adibidez, boto partikularrean diote, Giza Eskubideen Europar Auzitegiaren (GEEA, aurrerantzean) jurisprudentziaren analisi bat egite hutsak erakutsiko digula ezin gaituela eraman, gogoeta gehiagorik gabe, zigor hau konstituzionala dela esatera.

Atzera ez egitearen printzipioak, indar handiagoa izango du, izan ere, testuinguru historiko berezi baten aurrean kokatzen gara, zigor honen ezarpenak itzulera kaltegarri bat ekar dezakeelako.

Zigorren gizatiartze une batean kokatzen gara gehitzen dute, giza duintasunaren errespetua goraiatzeko den momentuan; zigor latzetatik ondorio berdinak lor ditzaketan alternatibetara jotzeko joera bat sortu dela diote; eta zigor honek, aldiz, ez duela soilik biziartekoa izan daitekeen zigor bat ekartzen, baizik eta giza duintasunaren aurkakoa den eta askatasunerako esperantza oro galarazten duen zigor bat dakarrela.

Zigor honen etorrerak, atzera pausu garbi bat suposatzen duela baieztatzen dute. Biziarteko zigorra 1928ko ZK -k indargabetu zuen eta ordutik ez da berrezarri 2015era arte, ezta 1944ko Frankismoko ZK -k ere.

Hau da, denbora luzez, ia mende batez, ezezaguna izan da zigor zehaztu gabe hau Espainiar ZK -n. 1978an ezarri zen EK, eta honek heriotza zigorra indargabetu zuenez, espetxe-zigorrik gogorrenak ere epe mugatu bat zuten.

Gainera, berrezartze hau, beharrezkotasuna bermatzen duten arrazoirik gabe burutzen dela diote. Gainera, 1/2015 LO an zigorra konstituzionala dela baieztatzeko justifikazio nahikorik ez dute ematen. Horren aurrean, Botere Judizialeko Kontseilu Nagusiak ere, arrazoiketa falta salatzen du.

Beraz, arrazoitze bat beharrezkoa dela diote, horrelako atzera pausu bat eman behar bada ordenamendu juridikoan, oinarrizko eskubideen eta balore demokratikoen defentsan. “Beharrezkoa ez den anakronismo” bat dela diote.

b) Interpretazio aurrerakoi batetik, birgizarteratzea helburu duten zigorrekin (EK 25.2. art), BEZB aren aplikaziora.

Artikulu honek, zigor askatasun gabetzaileak birgizarteratzera begira daudela adieraztean, zeharka helburu horretan eragin dezaketen zigorrak konstituzioaren agindu baten aurkakoak direla adierazten ari dela diote, horrela betiereko zigorrak konstituzio kontrakoak izanik.

Auzitegi Gorenari ere zalantzak sortu zitzaizkion eta 716/2018 (STS) epaian, zigorra berriusgarria zelako, honakoa adierazi zuen: “zigor honek ez du ekiditen biziarteko espetxe-zigorra bat izatea, paradoxikoki konstituzionaltasuna bermatzen badu ere, bere betierekotasuna ez delako ezinbestekoa.”

Honi guztiari, legegilearen pertzepzioa gehitzen diote, zeinak uste zuen birgizarteratzearen printzipioa errespetatu beharrak, BEZB-ren ezaugarriak dituen zigorrak ezartzea ekidindo zuela.

c) Askatasunerako eskubidearen (EK 17. art) eta zigorrari lotutako legezketasun eskubidearen (EK 25.1 art.) aplikazioa, segurtasun juridikoarekin batera (EK 9.3. art.) BEZB -ra, denbora mugarik gabeko zigor bezala.

Araudiaren aurreikuspena, ez da soilik zigortutako ekintzari dagokionez eman behar, baizik eta ekintza horrek berak izan ditzakeen ondorio juridikoak ere aurretiaz adieraziak izan behar dutela diote; hala diolako EK 25.1. artikuluan.

Segurtasun nahikoa izan behar du norbanakoak, auresateko bere ekintzen erantzukizunaren nolakotasuna. Eremu penalean izango duen irismena jakiteko eskuragarritasuna eta aurreikusgarritasuna bermatu behar dira.

Zigor honek ez dio *lex certa* printzipioari erantzuten. Eta beraz, askatasun eta segurtasun juridikoaren urraketa suposatzen dutela dio boto partikularrak. Gutxiengo epeak soilik adierazten dira, horrela irekita utziz betierekotasunari atak.

Bigarren boto partikular bat dugu epai honetan, Cándido Conde-Pumpido Tourón magistratuak egina.

Magistratuak zigorraren berrikuspena errealki emateko aukera legalaren harira duen iritziaz mintzatuko da, aurretik aipatu ditugun hainbat eskubideri lotuta. Aurreko boto partikularrean zigorraren konstituzio-kontrakotasunaren oinarriak adierazten direla dio, eta horregatik, zigorraren etetea emateko behar diren baldintzez mintzatuko da, hauek lortzeko ia ezinezkoak izanik.

Berrikusgarritasunaren aukerak, benetan atzean dagoen konstituzio-kontrakotasunaz ohartzea ezinezkotzen duela dio. Izan ere, zalantzarik gabe, zehaztasunik gabeko espetxe-zigor batek konstituzio-kontrakoa izan beharko lukeela.

Kasu honetan ere hiru alderdiri egiten dio erreferentzia: batetik, izaera zehaztu gabea; bestetik, zigorraren iraupena eta intentsitatea; eta azkenik, birgizarteratzearen helburuari sortzen dizkion arazoak.

Berrikusgarritasun eman dadin bete beharreko baldintzak kontuan hartuta, ezinezkotasuna *de facto* etorriko dela dio, epe luzeen ondorioz, edota espetxe biziaren gogortasunaren ondorioz, besteak beste.

Zigorrak, esan bezala, ez du gehiengo eperik, eta soilik epaia eman duen auzitegiak izango du izaera zehaztu gabe hori aldatzeko aukera, exekuzioaren etetea emateko eskumena duelako. Horretarako, igarotako epeari, hirugarren graduan sailkatuta egoteari, eta birgizarteratzearen aldeko pronostiko bat eman izanari erreparatuz.

Baldintza hauek beraiek izango direla, ia beti, *de facto* berrikusgarritasuna lortzea ezinezko bihurtuko dutenak dio; adibidez, igaro beharreko epe luzea dela medio. Izan ere, burutu beharreko gutxiengo epe hori, segurtasun epea deritzona, 25 urtekoa edo gehiagokoa izango da.

Gainera, horrelako zigor baten aurrean, izaera oso erredukzionista izango lukeela dio, eperik motzenari soilik egitea erreferentzia. Hau da, ez da egia 25 urte igarotakoan emango denik, askotan beste zifra batzuk izango direlako.

Baita ere, arriskugarritasun kriminala nahitaez murriztuko duela dio, gizakiak berak izango duen hondatze psikologikoaren ondorioz. Gainera, pronostikorako aztertuko dituen ezaugarriak, ez dira guztiz zehatzak; eta are gehiago, alderdi asko ez dira barneratuaren menpe daudenak. Adibidez, aurrekari penalei dagokionez, jadanik ezer ezin dezake egin barneratuak.

Zigor berri honek, egilearengatiko Zigor Zuzenbidea deituriko zuzenbide mota bati atea irekitzen dizkio, oinarritzko arrazoi gabe eta beharrezkotasunik gabe ezarritako zigorra izanik, desproporzionaltasun nabari baten atarian.

Zigor honen helburua birgizarteratzekoa izatetik, ordaintzekoa izatera igarotzen dela baieztatzen du. Agindu konstituzionalari jaramonik ez eginez. Gainera, espetxe tratamendua ezartzea, boluntarioa izatean, nahiko zaila izango da zigor honetan, askatasunerako esperantzarik ez dutelako.

Ez da betearazpenerako sistema propio bat sortzen, baizik eta beste zigor guztientzako ematen diren baldintza berdinak aplikatzen dira zigor berezi honetan ere.

Iraupen abstraktua, betierekoa izan daitekeena; segurtasun epe aldaezinak, zeinak hirugarren gradua lortzea zailtzen duten, eta proportzionaltasun zein birgizarteratzeko printzipioen urraketak, konstituzioaren kontrakoa bilakatzen dutela zigor hau dio magistratuak.

3.5. Ondorioak

Doktrinaren iritzia eta Auzitegi Konstituzionalaren epaia aztertuta BEZB -ren izaera konstituzionalaren harira, hainbat ondorio ateratzen saiatuko naiz landutako argudioetan oinarrituta; horretarako auzitan jarritako artikulua nagusiak aztertuz, guztia laburbildu nahian.

a) EK 15. artikulua, EK 10.1. artikuluekin lotuta:

Inoizko gizarterik demokratizatuenean, zigoren gizatiartze eboluzio baten muinean aurkitzen zenean zigor zuzenbidea, ezarri zen zigor hau. 1928ko ZK tik ikusten ez zen zigorra izanik, sekulako atzera pausua suposatu zuen 2015eko LO-ak.

Zigor gizagabe eta iraingarria da, zigorraren luzerak eta betierekoa izatearen aukera errealak hondatze psikologiko larri bat ekartzen du.

Gainera, giza-duintasunaren aurka ere egiten du, betierekoa izatearen aukera errealaren aurrean esperantzarik gabe gelditzen baita barneratua, eta duintasunezko bizi bat aurrera eramateko guztiz ezinduta.

b) EK 25.2. artikulua:

Zigor ez gizatiarrak eta birgizarteratzearen agindu konstituzionala guztiz bateraezinak dira, izan ere ezin birgizarteratu ahal izateko, behar-beharrezkoa izango da zigor gizatiar bat edukitzea eta tratamendu egoki bat izatea.

Puntu honetan, aginduaren aurka ere egiten duen zigor bat dela esan daiteke, izan ere, berriusgarritasun epeak egon arren, betiereko zigorra izateko aukera handiak daude.

Berriusgarritasuna zailtasun nabarmenak dituztelako zigor luzeen aurrean kokatzen diren presoentzat.

Horrelako epeak espetxean murgilduta igarotzean eman daitekeen hondatze fisiko zein psikologikoaren ondorioz, oso zaila izango da betebeharrak guztiak zuzen ematea, askatasuna lortzeko.

Esan bezala, biziarteko zigorra izateko aukera nabaria da, eta beraz, konstituzioaren aurkakoa izango da guztiz, birgizarteratzeko abagune oro zapuzten dituelako.

c) EK 17. artikulua, EK 25.1. artikulua eta EK 9.3. artikulua:

Azkenik, norbanako orok ekintza bakoitzari zein zigor dagokion aurreikusteko aukera izan behar du, baina harago, ekintza horrek zein ondorio juridiko izango dituen jakin behar du, eta BEZB -rekin jakin ezin daitekeen zerbait da hori; izan ere, exekuzio momentuan bertan aldatzen dira.

Horrek, askatasunerako oinarritzko eskubidearen kontra erasotzen du, azkenean libre izateko esperantza oro amiltzen dituelako. Legezketasun printzipioa ere urratuko du zehaztapenik ez ematean iraupenari dagokionez, “lex stricta”.

Baita ere, proportzionaltasun printzipioaren aurkakoa izango da, ez delako beharrezketasunik azaleratu zigor honen ezarpena arrazoitzeko; ezin delako indibidualizatu, hainbat tipologia penaletan derrigorrezkoa izanik, eta beraz inguruabarrei eta indibidualizazioari ez dio jaramonik egingo, eta ez da burututako delituarekiko proportzionala izango.

Beraz, ezin daiteke ulertu konstituzionaltasunaren parametroen barruan kokatzen den zigor bat gehiago bezala.

Badirudi, zentzu batean, helegite honen bidez, gehiengoak nolabait adierazten duela ez dela Espainiar Konstituzioaren garapenik egokiena emango zigor honen bidez, baina aldi berean, ez dagoela magistratuen esku hori ekiditea, horrela zalantzakorra izanik Auzitegi Konstituzionalaren inpartzialtasuna.⁵⁴

Beraz, nire iritziz, alderdi hauek guztiak kontuan izanik, zigor honek konstituzio-kontrakoa izan beharko luke, eta tarteratu zen helegitea onartu beharko litzateke, horren ondorioz auzitan jarri ziren 1/2015 LO ko artikuluko horiek indargabetuz, konstituzioaren kontrako izaera edukitzeagatik, eta BEZB behin betikoz indargabetuz.

⁵⁴ Atienza, M., Juanatey Dorado, C., «Comentario a la Sentencia del Tribunal Constitucional sobre la prisión permanente revisable», Diario La Ley, n. 10017, 2022, 6.

4. Giza Eskubideen Europar Auzitegiaren jurisprudentziari begirada

Espainia mailan oihartzun nabaria du aztertu berri dugun Auzitegi Konstituzionalak, baina begirada zabalago batetik aztertzeko auzia, Giza Eskubideen Europar Auzitegiara (GEEA, aurrerantzean) jo behar dugu, hain zuzen, biziarteko espetxe zigorrei buruz azaleratuko jurisprudentzia izango dugu jopuntuan.

Europako Kontseilutik sortu zen GEEA, eta honen eginkizuna, Giza Eskubideen Europako Hitzarmenaren⁵⁵ (GEEH, aurrerantzean) urraketan aurrean erantzutea da.⁵⁶

Estrasburgon egoitza duen auzitegi honen jurisprudentzia aztertzeko, GEEH -n jasotzen diren eta zigor zehaztu gabe eta luzeekin harremana duten artikuluetara joko dugu: 3. artikulua, zigor gizagabe eta iraingarrien debekuari buruzkoa; 5.1.a), epaiaren exekuzioagatik askatasunez gabetzeari buruzkoa; 5.4. art. askatasunaz gabetzearen legezketasunaren kontrolari buruzkoa; eta 7. art legezketasun printzipioari eta atzera eraginkortasun ezaren printzipioari buruzkoa.⁵⁷

4.1. GEEH 3. artikulua: torturaren eta zigor ez gizatarraren debekua.

Honela dio GEEH 3. artikulua: “Ezingo da inor torturatu, ez eta inori zigor gizagabe edo iraingarrikeria ezarri.”

Esperantzarako eskubideak zigorraren gizatasuna gorpuzten du, izan ere, horrekin erakusten du, gizakiaren aldaketarako gaitasunean sinesmena; eta hau ezin daiteke ukatu, delituaren larritasunagatik.⁵⁸

⁵⁵ Hemen eskuragarri: https://www.echr.coe.int/documents/convention_spa.pdf

⁵⁶ Icuza Sánchez, I., *La prisión permanente revisable: un análisis a la luz de la jurisprudencia del TEDH y del modelo inglés*, Tesis Doctoral, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU), 2019, 183. orr..

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Núñez Fernández, J., “Lifers before the European Court of Human Rights: Some reasons for concern and disappointment” *Supplement of Valahia University LAW STUDY* Târgoviste -en, 2018, 101. orr..

GEEA ko jurisprudentziara jotzen badugu, *Kafkaris Txipreren aurka*⁵⁹ (SSTEDH 21906/04) kasura, GEEH ko 3. artikuluan mintzo da. Argi dio, kasuan, ez dela zigor laburtezin baten aurrean aurkitzen.

Auzitegiak, Kafkarisen kasuan, biziarteko espetxe zigorraren debekua aipatzen du, 3. artikuluan aurkakoa delako, luzerak sor ditzakeen hondatze eta kalteen ondorioz. Horren aurrean, ordea, jurisprudentziak dio zigorra ezarri duen araudia nazionalak moduren bateko laburpena aurreikusten badu, nahikoa izango dela GEEH ko 3. artikulua horrekin bateragarria izateko.

Hala ere, epai beran, zigorra benetan betierekoa ez dela azaltzeko, laburpenak *de iure* eta *de facto* lorgarriak izan behar direla dio. Hau da, ez dela legezko ezintasun baten aurrean egongo edota, praktikan ez dela benetako aukeren faltan egongo askatasuna lortzeko. Laburtuta, biziartekoa izango ez den zigor bat izateko aukerak egongo direla.

Espainiako kasuan, *de iure* eta *de facto* laburtzeko aukera ematen bada, edo zehatzago, berriusgarritasuna gauzatzea eta baldintzapeko askatasuna lortzeko aukera erreala izatea lortzen bada, ezin daiteke esan askatasuna lortzeko esperantza oro ezabatu edo kendu denik, eta beraz, ez zen zigor ez gizatiar bat izango.

Beste kasu bati erreparatuz gero, *Vinter eta beste batzuk Erresuma Batuen aurka*⁶⁰ (SSTEDH 66069/09, 130/10 eta 3896/10) kasu honetan auzitegiak “grossly disproportionate” kontzeptua erabiltzen du, sortutako min eta kalte ez gizatiarrari erreferentzia egiteko. Hau da, bereziki neurrigabea denean sortutako hondatzea, 3. artikuluan aurkakoa izango zela.

⁵⁹ STEDH –Gran Sala– Kafkaris contra Chipre (Demanda n.º 21906/04), 12/02/2008

⁶⁰ SSTEDH –Gran Sala– caso Vinter y otros contra el Reino Unido (demandas n.º 66069/09, 130/10 y 3896/10), de 9 de julio de 2013

Barneratuak ez badu aukerarik irteteko, hau da, biziarteko espetxe-zigorra bada, proportzionala izateko aukera are gehiago murriztuko dela dio Vinterren kasuan, izan ere, zenbat eta gehiago bizi, orduan eta zigor luzeagoa izango du.

Hala eta guztiz ere, epaiak dio, oso kasu bakanetan ematen zela egoera hori, eta horren aurrean ganberak ondorio bat atera zuen: betierekoa izatea ekidin zezakeen aukerarik balego, hau da, laburpenik eman baliteke, ez zela “grossly disproportionate” izango; eta beraz ez zela urratuko GEEH ko 3. artikulua.

Beraz, ez litzateke izango 3. artikulua aurkakoa, berrikuspena ematen bada. Kasu horretan, barneratuarengan aldaketa esanguratsuak ikusten badira, edo birgizarteratzea berma dezaketen aurrerakuntza nabarmenak, ez da arrazoirik egongo zigorraren exekuzioarekin jarraitzeko.

*Hutchinson Erresuma Batuen aurka*⁶¹ (SSTEDH 57592/08) delako kasuak, erreferentzia egiten dio garatu beharreko sistema penalarri, 3. artikuluaekin bateragarria izatera begira. Horretarako, birgaitzean eta birgizarteratzean indarra jartzea agindu bilakatzen duten zigor-politikak ezarri beharko dira.

Izan ere, presoak jakitun birgizarteratzera begirako aurrerakuntza nabarmen batek askatasunera bidea erraztuko diela, jokamolde hori lortzera begirako lanketa egiteko aukera gehitzen da.

Birgaitzea epaiaren oinarria izan beharko litzatekeela dio *Hutchinsonen kasuko epaiak*, barneratuaren askatasunerako aurreikuspen gisa. Egiazkoa izan dadin, aukera errealistak egon behar dira espetxe-sistemaren baitan, barneratuaren nortasunean bilakaera bat egon dadin. Birgaitzeko aukerak, gainera barneratuaren ongizatea bermatuko du; izan ere, askatasuna lortzeko aukerarik ez izateak, bere burua eta nortasuna arriskuan jartzeko aukera ekartzen du, eta baita inguruko beste barneratuena ere.

⁶¹ SSTEDH–Gran Sala– caso Hutchinson contra el Reino Unido, (demanda n.º 57592/08), de 17 de enero de 2017.

Beraz, GEEA -k, GEEH -ko 3. artikuluko zigor gizagabe eta iraingarrien debekuekin bateragarria izango den zigorra izateko; batetik, zigorraren betierekotasuna saihesteko aukerak egon beharko direla dio. Hau da, bai *de iure* eta baita *de facto* ere zigorraren luzera laburtzeko aukera egon beharko da. Eta bestetik, ezingo da “grossly disproportionate” izan; proportzionaltasunaren gehiegizko urraketa hori aipatu berri dugun aginduarekin bateraezina delako.

Doktrinaren zati batek dio, Espainiar legedia GEEH rekin bateragarria izan daitekeela, GEEA k interpretatzen duen bezala; gainera, kontrakoa esatera bideratuko lukeen kasu bat emango balitz ere hitzarmena urratuz, ez luke legearen indargabetzea ekarriko.⁶² Baina kontua da Espainian, ea benetan *de iure* eta *de facto* laburtzeko aukerak ematen diren.

“There must be both a prospect of release and a possibility of review”⁶³ berrikuspena lortzeko aukera aurreikusita egon beharko da, eta benetakoa izan beharko da. Zigorra *de iure* laburgarria bada, nahiz eta askatasuna lortzeko itxaropena murrizta izan, edota exekutiboaren diskrezionalitatearen menpe egon, ez du GEEH 3. artikulua aurka egingo zigorrak; ulertuta benetako aukerak daudela berrikuspena emateko (*de facto* lorgarria dela).⁶⁴

Arestian aipatu dugun Auzitegi Konstituzionalaren epaira jotzen badugu (STC 169/2021, 2021eko urriaren 6koa), Cándido Conde-Pumpido Tourón magistratuaren boto partikularra hain zuzen, ikusiko dugu berak diola Espainiako araudia jarraituz ia beti *de facto* ezinezkoa izango dela berrikusgarritasunera heltzea; bete beharreko epeak eta zigorren honen gogortasunak hau ekiditen dutelako.

4.2. GEEH 5.1.a. artikulua: askatasunerako eta segurtasunerako eskubidea.

Honela dio GEEH 5.1. artikulua:

⁶² Núñez Fernández, J., “Prisión permanente revisable y el TEDH: algunas reflexiones críticas e implicaciones para el modelo español”, *Anuario de Derecho penal y Ciencias penales*, 73(1), 2020, 8. orr..

⁶³ TEDH, V c. Reino Unido, 110. par..

⁶⁴ TEDH, K c Chipre, 89. par..

“Pertsona orok du askatasunerako eta segurtasunerako eskubidea. Inori ezin zaio askatasuna kendu, honako kasu hauetan izan ezik eta legeak ezarritako prozeduraren arabera: A) Legez askatasunaz gabetua izan bada, auzitegi eskudun batek emandako epai baten ondorioz.”

Arau honek, askatasunaren gabetzea babesteko betebeharra du; izan ere, bere helburu nagusia bi alderdi hauek bermatzea da: askatasun gabetze arbitrarioz ez burutzea; eta botere gehiegikeria ekiditea.⁶⁵

GEEH ko 5.1. askatasunerako eta segurtasunerako eskubidea bermatzen du. Eta supostu konkretu batzuk aurreikusten ditu, *numerus clausus* sisteman, askatasunaz gabetzeko aukera ematen dutenak.

GEEA *Wilde, Ooms eta Versyp Belgikaren aurka*⁶⁶ (SSTEDH 2832/66; 2835/66; 2899/66) kasuan askatasunaz gabetzeaz mintzo da, gizarte demokratikoetan askatasunak duen garrantzia azpimarratuz; eta beraz GEEA ren eginbeharra askatasuna kentzean GEEH ren aurkako erasorik ez dela egon ikuskatzea izango da. Hau da, supostu konkretu horietan soilik ematen dela.

*Weeks Erresuma Batuen aurkako*⁶⁷ (SSTEDH 9787/82) sententzian, kaltetuak dio, batetik, askatasuna kendu zaiola, baina bestetik, askatasunerako eskubidea ere errotik kendu zaiola betiereko zigor bat ezartzean; eta hori zuzenki kontraesanean sartzen dela GEEH ko 5.1. artikularekin.

Askatasunerako eskubidea, biziarteko espetxe-zigorra ezartzen zaienei ere badagokie. Zuzenbide Ingelesean, kasu horietan barneratuak ez duela inoiz askatasunerako eskubidea

⁶⁵ Icuza Sánchez, I., “La prisión”, *cit.*, 219. orr..

⁶⁶ SSTEDH - Tribunal- caso Wilde, Ooms y Versyp contra Bélgica (demanda nº 2832/66; 2835/66; 2899/66) 18 de Junio de 1971

⁶⁷ SSTEDH -Tribunal- caso Weeks contra el Reino Unido (demanda nº 9787/82) 2 de Marzo de 1987

irabaziko esaten da (“never regains his right to liberty”⁶⁸), nahiz eta baldintzapeko askatasunean egon, izan ere kondena betetzen jarraituko du. *Weeks Erresuma Batuaren arkako kasuan* auzitegiak dio, kontrara, baldintzapeko askatasuna ezartzean, erabateko askatasuna ez izan arren, 5.1.a artikulua babesean egongo dela.

GEEH ko 5.1.a artikulua, askatasunaz ez gabetzeko eskubidea bezala, edota askatasun gabezia ez jarraitzeko eskubidea bezala ulertu behar da.⁶⁹ Eta berme hori pertsona guztientzako da. Beraz, horren ondorioz, norbanakoa espetxean egon arren, babes eta berme batzuen menpe egongo da: “to receive the benefit of the various safeguards” dio jurisprudentziak, 5. artikuluan azaltzen diren bermeak.

*James, Wells eta Lee Erresuma Batuaren aurka*⁷⁰ (SSTEDH 25119/09; 57715/09; 57877/09) sententzian, adierazten da hasierako atxilotzeko arrazoia, eta zigorraren beranduagoko uneetan askatasunaz gabetuta egoteko arrazoiaren arteko lotura, denboraren poderioz gutxitzen joaten dela. Loturarik ez egoteraino: “might eventually be broken” esaten du.

Artikulu honen helburua askatasunaz gabetuko duen erabaki arbitrarioak ekiditea da, eta beraz, bai askatasunaz gabetzea eta baita epaiaren exekuzioa, GEEH 5.1.a artikuluaekin bat etorri beharko dira.

*Kafkaris Txipreraren aurkako*⁷¹ (SSTEDH 21906/04) kasuan, adierazten da zigorraren, eta askatasunaz gabetzeko erabakiaren arrazoiaren artean gutxiengo kausalitate harreman bat egon behar dela. Hau da, baldintzapeko askatasuna ukatzearen arrazoia, ez badator bat zigortzeko arrazoiarekin, arbitrarioa izango da erabaki hori.

⁶⁸ TEDH, W c. Reino Unido, 40. par

⁶⁹ Icuza Sánchez, I. “La prisión”, *cit.*, 221. orr

⁷⁰ SSTEDH -Sección cuarta- caso James, Wells y Lee contra el Reino Unido (demanda nº 25119/09; 57715/09; 57877/09) 18 de Septiembre de 2012

⁷¹ STEDH –Gran Sala– Kafkaris contra Chipre (Demanda n.º 21906/04), 12/02/2008

Beraz, zigortu zenean erabilitako arrazoia edota epaia ezartzeko erabilitako motibazioa, denborak aurrera egin ahala mantentzen bada; hau da, kausalitate harremana badago, GEEH 5.1.a artikuluari dagokionez, ez da legezotasun faltarik egongo. Auzitegiak dio eskuduna den auzitegiak ezarritako kondenaren eta barneratuta jarraitzearen arteko kausalitate harremana nahikoa denean ez dela arbitrarioa izango, eta beraz, hitzarmenaren aurkakoa.⁷²

4.3. GEEH 5.4: askatasunaz gabetzearen legezotasunaren kontrola

GEEH 5.4. artikulua: “Atxiloketaren bidez askatasunaz gabetutako pertsona orok eskubidea izango du organo judicial baten aurrean errekurtsioa aurkezteko, epe laburrean bere atxiloketaren legezotasunari buruzko iritzia eman dezan eta, atxiloketa hori legez kanpokoa bada, aske uzteko agindu dezan.”

Artikulu hau eskubide bat eta berme bat da barneratuarentzat, atxiloketaren inguruko kezka baditu. Ezaguna den *habeas corpus*aren gorpuzte bat da GEEH -an, zeinak estatuaren esku-hartze arbitrarioa ekiditen duen.⁷³

Gainera, organo judicialak epe motz batean erantzun beharko dutela dio, GEEA k epeen inguruko zehaztasunik eman ez badute ere. Aitzitik, adierazi dute erantzun guztiz idatzi bat edo entzutegi luze bat gauzatzea erantzuna emateko, artikulu honen kontrakoak izango lirakekeela.⁷⁴

Organo judicial bati zigorraren legezotasuna aztertzea eskatzen zaio, baita zigor luzeen kasuetan ere. GEEA -ren *Weeks Erresuma Batuaren aurka*⁷⁵ (SSTEDH 9787/82) sententzian ikus daitekeen bezala, zigor luzeen kasuan, epaia ematerako orduan kontuan hartutako inguruabarrak aldatzea oso posible da; eta horretarako baliagarria da GEEH ren 5.4. artikulua.

⁷² TEDH, K c. Chipre, 120. par.

⁷³ Icuza Sánchez, I., “La prisión”, *cit.*, 246. orr..

⁷⁴ Hoyos Sancho, M. D., (2002). “Carta de Derechos Fundamentales de la Unión Europea y privaciones de libertad ambulatoria”, *Revista de Estudios Europeos*, 30. zkia. 2002, 131. orr..

⁷⁵ SSTEDH -Tribunal- caso Weeks contra el Reino Unido (demanda nº 9787/82) del 2 de Marzo de 1987

Aipatu berri dugu organo judizialek epe motz batean erantzun behar dutela askatasun gabetze horren legezkotasun horren inguruan; baina jurisprudentziak epe motz kontzeptuari bigarren esanahi bat ere ematen dio: *Blackstock Erresuma Batuaren aurka*⁷⁶ (SSTEDH 59512/00) hartzen badugu adibide gisa, ikusiko dugu berrikuspen automatikoa ematen den kasuetan, berrikuspenen artean igarotzen den denborari ere erreferentzia egiten diola, eta hau ezingo dela luzeegia esan dio.

BEZB -ren kasuan ere, gerta litekeena da barneratuaren inguruabarrak aldatzea denboraren joanarekin, eta beraz berrikuspen bat beharrezkoa litzateke bermatzeko zigorra motibatu zuten arrazoiak eta egun zigortua jarraitzearen atzean daudenen artean harremana mantentzen dela; horregatik artikulua honen bitartez berrikuspena eskatzeko eskubidea bermatuko litzateke.

Gainera, artikulua honek bermatzen du, aurretik aipatu dugun GEEH -ko 5.1.a. artikuluaarekin burutzen den legezkotasun printzipioaren kontrola, mantendu egiten dela denboraren joanarekin. Hau da, zigortzeko erabilitako hasierako arrazoiak ez bada mantentzen, zigorrarekin ez jarraitzea ekar dezake artikulua honen erabilerak. Honek arbitrariotasunik ez egotea suposatuko du, eta gainera, berrikuspen honek espetxe onurak lortzen lagundu dezake.⁷⁷

4.4. GEEH 7. artikulua: ez dago zigorrik, legerik gabe (*nulla poena, sine lege*).

GEEH 7. artikulura jotzen badugu honakoa ikusiko dugu:

“1. Ezin izango da inor kondenatu egite edo ez-egite batengatik, baldin eta, egite edo ez-egite hori gauzatu den unean, ez bada arau-haustea zuzenbide nazionalaren edo nazioartekoaren arabera. Era berean, ezin izango da ezarri arau-haustea egin den unean aplikatzekoa den zigorra baino larriagorik.

2. Artikulu honek ez du eragotziko erruduna den pertsona baten egiteagatik edo ez egiteagatik epairik edo zigorrik zeinak burutzeko unean, delitu gisa aurreikusitako zeuden zuzenbidearen printzipio orokorren arabera, nazio zibilizatuetan.”

⁷⁶ SSTEDH -Cuarta sección- caso Blackstock contra Reino Unido (demanda nº 59512/00) del 21 de Junio de 2005

⁷⁷ Icuza Sánchez, I., “La prisión”, *cit.*, 268. orr..

Nullum crimen, nulla poena, sine lege printzipioaren aurrean kokatzen gara, honek dio delitua burutu zen unean ekintza horren zigorra ez bazegoen aurreikusita ezin zela zigortu. Atzera eraginkortasun ezari ere egiten dio erreferentzia.⁷⁸

GEEA ko jurisprudenzian sakonduz, *Del Río Prada Espainiaren aurka*⁷⁹ (SSTEDH 42750/09) kasuak zehaztapen eta legezkotasun printzipioari egiten dio erreferentzia; eta esan bezala atzera eraginkortasun ezari. Kasu hau berezia da, izan ere, GEEA-k dio Auzitegi Gorenaren sententzia batek (STS 197/2000), Espainian “Doctrina Parot” bezala ezaguna den doktrina aplikatzen duela, eta honek, GEEH ko 7. artikulua urratzen duela.

“Parot” doktrina ezarri duen sententziak (STS 197/2006), oinarri juridikoetan dio, zigorraren benetako betearazpena laburtuko duten espetxe-onura horiek, zigorrari bere osotasunean aplikatu behar zaizkiola; “suma aritmética” eta “acumulación jurídica” hitzak erabiltzen ditu horretarako. Eta ez ZK -k aurreikusten duen betearazpenerako gehiengo epeari; ezarri zen garaian, 30 urte (1973ko ZK).

Honen ondorioz, Espainian, jadanik irteera epea aurreikusten zuten kasuetan, legalki bete beharko zituzten urteak baino gehiago betetzera behartu zituzten, modu desagokian.⁸⁰ 2006an ezarritako epai hau, 80 -ko hamarkadan burutu ziren zigorrei bideratuta zegoen, eta beraz legezkotasunaren printzipiotik zuzenean eratortzen den atzera eraginkortasunaren ezintasunaren aurkakoa da.⁸¹

GEEH ko 7. artikuluan, legezkotasun printzipioa ezartzen da, eta beraz, beranduago barneratuarentzat kaltegarria den epai bat ematean, atzera eraginkortasun ezaren printzipioa

⁷⁸ *Ibid.*, 267. orr..

⁷⁹ SSTEDH -Gran Sala- caso Del Río Prada contra España (demanda nº 42750/09) del 21 de octubre de 2013

⁸⁰ Hava García, E., “Antes y después de la doctrina Parot: la refundición de condenas y sus consecuencias.” *EUNOMÍA. Revista en Cultura de la Legalidad*, 2014, 154. orr..

⁸¹ Alonso Furelos, J. M. A., “La doctrina «Parot» de nuestro Tribunal Supremo, retroactividad e irretroactividad de las normas y la condena al estado español por el Tribunal Europeo de Derechos Humanos en la sentencia de 12-7-2012”, *Revista de Derecho de la UNED (RDUNED)*, (13), 2013, 63. orr..

urratuko du, eta beraz, baita 7. artikulua ere. Gainera, *Del Río Prada Espainiaren aurkako* (SSTEDH 42750/09) kasuan adibidez, ikusten da barneratuak onurak lortzeko egindako lan eta aurrerakuntzak ez direla kontuan izango, eta askatasunerako itxaropenari ere aurka egingo zaiola.⁸²

Exekuzioaren nolakotasunari dagokion aldaketarik egiten bada, aipatu dugun kasuan bezala, zigorraren benetako betearazpena luzatuz, ulertuko da GEEH 7. artikulua aurkakoa izango dela. Hau da, artikulua honek ez du soilik zigorraren legezkotasun printzipioa babestuko; baizik eta betearazteko orduan, exekuzioan aldaketarik ematen bada, barneratuarentzako kaltegarria izango ez dela bermatuko du.⁸³

Jurisprudenziak, “quality of law” kontzeptua erabiltzen du, bai zigorraren aplikazio eremuari dagokionez, eta baita exekuzioaren nolakotasunari dagokionez ere. Hau da, legezko izaera beharko dute oinarri; eta beraz, aurreikusgarria izan beharko da, bai zigorra zein kasutan ezarriko den, eta baita exekuzioa nola burutuko den, beraz, ezingo da denborarekin aldatu.⁸⁴

Behin baino gehiagotan aipatu dugun *Kafkaris Txipreren aurka*⁸⁵ (SSTEDH 21906/04) kasura joz gero ere, ikus daiteke, kasu honetan, 20 urteko espetxe-zigorretik, biziartekora luzatzen zaiola. Baina zigorra ezin zitekeela aurreikusi ez delitua burutzeko unean, ezta sententzia ezartzeko unean ere.

Eta auzitegiak dio, pertsona orok, delitua burutzeko unean, ekintza hori edo ez egite hori zigortua izango dela aurreikusteko eskubidea duela.

Horrela, ulertu daiteke GEEH 7. artikulua aurrerapauso bat edo artikulua onuragarri bat dela, izan ere, exekuzioan zigorra luzatzen bada, aurreikusgarria ez zena, artikulua honen aurka joango

⁸² TEDH, D. c. España, 59. par.

⁸³ Icuza Sánchez, I. “La prisión”, *cit.*, 269. orr.

⁸⁴ TEDH, D. c. España, 65. par.

⁸⁵ STEDH –Gran Sala– Kafkaris contra Chipre (Demanda n.º 21906/04), 12/02/2008

da. Horrek zigorra behin eta berriz luzatzea ekiditen duelarik, izan ere, hala balitz, *de facto* laburtu ezina izango zen zigorra, eta beraz betierekoa.

BEZB -ri dagokionez, exekuzioaren unean burutu daitezkeen aldaketek garrantzia berezia dute; izan ere, baldintzapeko askatasuna lortzeko epeak aldatzen badituzte, edo luzatu; nolabait barneratuarentzako kaltegarria den erabakirik hartzen bada, atzera eraginkortasun ezaren printzipioa urratuz, biziarteko espetxe-zigor batean amaitzeko aukera sortu daiteke. Eta orduan gainera, legezkoatasun printzipioa eta beraz, GEEH 7. artikulua urratzeaz gain; GEEH 3. eta 5. artikulua ere urratuko lirateke.

Beraz, zigor zehatuzgabeen kasuan, oso garrantzitsua da legezkoatasun printzipioak zigorraren exekuzioa bera ere babestea, eta beraz, aldaketa kaltegarrikerik emanez gero, ez dena aurreikusgarria hasieratik, GEEH ren aurkakotasunean aurkitzea.

4.5. Ondorioak

GEEA -k oraindik ez du Espainiako BEZB -ren inguruko epairik eman, eta oro har betierekoa ez izateko aukera ematen duten zigorrak onartu baditu ere, ezin daiteke ziurtasunez jakin, izan ere, Espainiako berriusgarritasun epeak oso luzeak dira, beste Europako herrialde batzuekin alderatuz. Beraz, ezin dezakegu jakin oraindik, GEEH -rekin bateragarria den esango duen edo ez.

GEEH 3. artikuluari dagokionez, zigor gizagabe edo iraingarri bat izatetik salbuetsiko du betierekoa ez izateko aukera bat edukitzeak. BEZB -ren kasuan, batetik, berriusgarritasuna emateko legezko aukerak badaude; hau da de iure emateko aukera dago.

Baina, bestetik, Cándido Conde-Pumpido Touró magistratuak Auzitegi Konstituzionalaren epaian (STC 169/2021) idatzitako boto partikularrean ageri den bezala, Espainiako baldintzek (epeak betetzea, hirugarren graduan sailkatzea eta birgizarteratzearen aldeko pronostikoa) ia

beti, *de facto* ezinezko bilakatzen dute berriusgarritasuna ematea, baldintzen zailtasun eta gogortasunagatik.

GEEH 5.1.a artikuluari dagokionez, zigor zehaztugabeen kasuan, garrantzitsua izango da benetan ikustea denbora igaro arren barneratua espetxean mantentzeko arrazoiren eta epaia motibatuzko erabili zen arrazoiren arteko kausalitate harremana ematen dela.

Hau da, BEZB -k, gutxienez, bermatu beharko du askatasunaz gabetu izana ez dela erabaki arbitrario bat izan; eta askatasun gabeko egoera horretan jarraitzea ere ez dela arbitrarioa. Izan ere, horrelako epe luzeetan, posibleena da barneratuaren nortasuna eta egoera guztiz aldatu izana.

GEEH 5.4. artikulua *habeas corpus* printzipioa gorpuzten duela esan daiteke, honek bermatuko du askatasunaz gabetua denak organo judicial baten aurrean errekurtsua tarteratzea; eta organoa epe laburrean erantzutera behartuta dago. Gainera, berriuspena automatikoki ematen den kasuetan, berriuspenen arteko epea ezingo da oso luzea izan.

BEZB -ri dagokionez, zigorraren iraupen luzearen ondorioz, inguruabarrak aldatzen diren kasuetan, berriusgarritasuna eskatzeko aukera emango dio artikulua honek, eta gainera epe motzean erantzun beharko diote.

Azkenik, GEEH 7. artikulua legezketasun printzipioa gorputzen du; eta beraz, bertatik eratortzen den atzera eraginkortasun ezaren printzipioa. Legezketasun printzipioaren bidez ez da soilik legea eta haren irismena babesten; hau da ez soilik legearen aurreikusgarritasunaz mintzo. Baizik eta, exekuzioaren nolakotasunaz ere mintzo da.

Beraz, exekuzioaren unean, aurreikusgarria ez zen aldaketa bat jasaten bada, adibidez BEZB -ren kasuan, baldintzapeko askatasuna lortzeko baldintzengan aldaketaren bat ematen bada, artikulua honen aurkakoa izango da zuzenean. Bi dimentsio horiek babesten dituelako artikulua honek: zigorraren irismena eta exekuzioaren nolakotasuna.

Beraz, oraindik esan bezala, GEEA-k Espainiako kasuaren inguruan ez du ezer esan, eta kasu honetan BEZB GEEH-ren aurkakoa esateko aukerak egon daitezke baldintzen ondorioz. Izan ere, Espainiako epeak berrikusgarritasuna lortzeko oso luzeak dira, eta horrek zailtasun handiak ekar ditzake berrikusgarritasun hori emateko. Horregatik, oraindik ezin badaiteke ere ezer esan, baliteke baldintzek berrikusgarritasuna lortzea ezinezko bilakatzen dutela onartuz gero, GEEH ren aurkakoa dela esatea.

5. Zigor luzeen joera gorakorra: gaiaren egoeraren berrikuspena

Biziarteko espetxe-zigor berrikusgarriak ibilbide motza izan du Espainiar legedian berriz ezarri zenetik, hori dela eta, ez dira asko honen inguruan egin diren analisi enpirikoak. Horregatik, alderdi hau jorratzeko, gizartean nabari den punitibismoa landuko dugu, eta ondoren komunikabideen eragina landuko dugu, gizartearen segurtasun gabezia sentsazioaren iturri bezala, izan ere, BEZB herritarren nahiei erantzuteko ezarri zela arrazoitzen du 1/2015 LO-ak.

5.1. Punitibismoa

Mendebaldeko herrialdeetan, krimen arloko politika hedapen egoera batean kokatzen da, eta populismo punitiboa bezalako terminologia ezartzen ari da literatura zientifikoaren egunerokotasunean.⁸⁶

Azken hamarkadetako izaera zigortzaile edo punitibismo honek alderantzikatu egiten du azken hamarkada hauen aurretik zetorren prozesua, izan ere, hainbat tipo destipifikatu ziren ZK tik. Aldiz, kriminalizazioaren hedapen baten muinean kokatzen gara azken urteotan, erreforma kriminalei dagokionez.⁸⁷

⁸⁶ Varona Gómez, D., “¿Somos los españoles punitivos?: Actitudes punitivas y reforma penal en España.” *Revista para el análisis del Derecho*, 2009, 4.orr..

⁸⁷ Cancio Meliá, M., “De nuevo: ¿derecho penal del enemigo?” *Derecho Penal del enemigo*, Civitas: Madrid (2), 2006, 9. orr..

Izan ere, XX. mendean mendeku gisara edo egindakoagatik ordaintzea helburu zuten zigorren ezarpenak oso kritikatuak izan ziren, anakronismoak zirela egotzen zitzaizen, eta ez zutela lekurik garaiko sistema penalean. Aldiz, azken hamarkadetan, punitibismoaren berrezarpena ikusi da, soilik ordainketa helburu zuten krimen arloko politiken aplikazioarekin.⁸⁸

Gaur egun, delinkuentziak eta honi ematen zaion erantzunak, komunikabideetan presentzia handia du; eta horrek debate publikoa pizten du. Krimen arloko politika zigortzaile hau ezartzen dutenek, zigorgarritasunaren gorakada hau arrazoitzeko, herritarren nahiei erantzuten ari direla esaten dute; justifikazio hau politika egiteko instrumentu gisa erabiliz.⁸⁹ Herritarren partetik izaera zigorgarria duten erreforma penal hauen eskaria, “punitibismo” kontzeptuaren oinarria da.⁹⁰

5.2. Zigorren helburuak eta BEZB ren ezarpena

Zigorrek izan beharko luketen helburuari dagokionez, historikoki egon diren teoriak bi multzotan sailka daitezke: batetik, teoria absolutuak edo ordainketaren teoriak, eta bestetik, teoria erlatiboak edo aurrezaintzaren teoriak.⁹¹

Ordainketaren teoria edo absolutuaren esanetan, zigorraren zentzua delitugilearen erruduntasunari erantzun bat ematean datza, horretarako, gaitz penal bat ezarriz. Honen oinarrian justizia egikaritzea eta egindakoagatik ordaintzea soilik dagoelarik.⁹²

⁸⁸ Garland, D., *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*, Oxford University Press, 2001, 8.orr..

⁸⁹ Pozo Cuevas, F. P., Caro Cabrera, M. J. C., López Menchón, A. L., eta Navarro Ardoy, L. N., “Formas de pedir castigo penal. Expresiones del punitivismo según grados de especificidad.” *Papers. Revista de Sociología*, 107(2), 2022, 2. orr..

⁹⁰ Jackson, J. eta Kuha, J., “How theory guides measurement: Examples from the study of public attitudes toward crime and policing”, Bynum, T. S. eta Huebner, B. M., (eds.) *Handbook on Measurement Issues in Criminology and Criminal Justice* -en, Nueva Jersey: John Wiley and Sons, 2015.

⁹¹ Durán Migliardi, M. D., “Teorías absolutas de la pena: origen y fundamentos. Conceptos y críticas fundamentales a la teoría de la retribución moral de Immanuel Kant a propósito del neo-retribucionismo y del neo-proporcionalismo en el derecho penal actual.” *Revista de derecho y ciencias penales: Ciencias Sociales y Políticas*, (16), 2011, 92. orr..

⁹² Roxin, C., “Sentido y límites de la pena estatal”, *Problemas básicos del derecho penal*, Reus: Madrid, 1976, 12. orr..

Bestetik, doktrina berriagoa, gizartea babesteko nahiaz eta deliturik ez egiteko motibazioari buruz mintzo da. Ildo horretatik beste funtzio bat azaleratu du: aurrezaintza; horren aurrean aurrezaintza orokor zein bereziaren teoriak sortuz.⁹³

Zigorra ezartzearen helburua, delitugileek hau burutzea ekiditea da; eta zigorraren erabilera horri aurrezaintza deritzo. Anton Onecak, Beccaria aipatzen du horretarako: “El fin de la pena no es otro que impedir al reo causar nuevos daños a sus conciudadanos y retraer a los demás de la comisión de otros semejantes”⁹⁴

Zigorrak gizarte osoari eragiteko helburua duenean, aurrezaintza orokorraz ari gara. Zigorraren bidezko beldurraraztea, aurrezaintza orokor negatiboa izango da; eta araudiaren konfiantzaren bidez eragitea, aurrezaintza orokor positiboa. Hau da, negatiboaren oinarrian zigorrak berariaz delituak ez burutzea edo murriztea ekarriko duela dago; eta positiboan, zigorra bai ala bai ezarriko denaren usteak, delitu gutxiago burutzea ekarriko duela.⁹⁵

Aurrezaintza bereziak, aldiz, jadanik delitua burutu duen horrengan eragiteko helburua du, berriz egin ez dezan.⁹⁶ Aurrezaintza berezi positiboak delitugilearengan aldaketa bat burutu nahi du bere jarreran eta nortasunean deliturik burutu ez dezan⁹⁷; negatiboak berriz, delitugile hori ezin dela aldatu edo birgizarteratu ulertzen du eta beraz gizartetik aldentzea du helburu (inokuizazioa), beste deliturik burutu ez dezan.⁹⁸

⁹³ César Busato, P. C., eta Montes Huapaya, S., *Introducción al derecho penal*. Editorial Temis, Bogotá, 1986, 46. orr..

⁹⁴ Antón y Oneca, J., “La prevención general y la prevención especial en la teoría de la pena: discurso leído en la apertura del curso académico de 1944 a 1945.” *Universidad de Salamanca*. 1944. 34. orr.

⁹⁵ Mir Puig, S., “Función fundamentadora y función limitadora de la prevención general positiva”. *Anuario de derecho penal y ciencias penales*, 1986, 50-51. orr..

⁹⁶ Von Liszt, F., *La idea de fin en el Derecho penal*, Edveral, Valparaíso, 1984, 75.orr..

⁹⁷ González Banqué, C., *El control electrónico en el sistema penal*, Tesis Doctoral, Universidad Autónoma de Barcelona, 2008, 72. orr..

⁹⁸ Pérez Tolentino, J. A. P., “La inocuización como prevención especial negativa”, *Archivos de Criminología, Seguridad Privada y Criminalística*, (8), 2012, 4.orr.

Von Lisztek zigorrek hiru funtzio eduki ditzaketela esan zuen: zuzentzea, beldurraraztea, eta neutralizatzea; eta ondorioz, hiru delitugile mota egon beharko zirela gehitu zuen, zigorrak delitugileei zuzenduta daudelako.⁹⁹

Batetik, zuzentzeko helburua duten zigorrak, zuzentzeko beharra eta ahalmena dutenengana bideratuko dira; bestetik, beldurraraztea helburu duten zigorrak, zuzentzea behar ez dutenengana bideratuko da (zigorra oroigarri gisa); eta azkenik, neutralizazioa, zuzendu ezin diren horienengana bideratuko da.¹⁰⁰

BEZB ren helburuari dagokionez, 1/2015 LO ren hitzaurreak honako hau dio: “Erreforma honetan, goitik behera berrikusi eta eguneratzen da azaroaren 23ko 10/1995 Lege Organikoaren bidez onarturiko Zigor Kodea, denboraren joanak eta gizartearen eskaera berriek agerian utzi baitute gure araudi penalean aldaketa jakin batzuk egiteko beharra. (...)

Erreformaren bidez, espetxe zigor berri bat sartzen da, espetxealdi iraunkor berrikusgarria, ezohiko larritasun-kasuetan soilik aplikatzekoa: larritasun bereziko erailketetan, estatuburu edo haren oinordekoa hiltzean, atzerriko estatuburuak hiltzean, eta genozidio edo gizateriaren aurkako krimenen kasu larrienak egitean. Horrelakoetan, justifikatuta dago ezohiko erantzuna ematea; hots, mugagabeko espetxe zigorra ezartzea (espetxealdi iraunkorra).”

Krimen arloko politika korrante populista batean sartua dago, hori ikus daiteke “gizartearen eskaerari” erantzuten diola dionean. Gizarteak gogor erantzun dezan eskatzen du. Kasu honetan dio larritasun bereziko tipologia penalarri zigor honekin erantzutea justifikatua dagoela.¹⁰¹ Horrek, mendeku instituzional baten izaera hartzen duelarik, aipatu dugun teoria absolutuen izaera hartuz.

⁹⁹ Von Liszt, F., *La idea, cit.*, 114. orr.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 115. orr..

¹⁰¹ Daunis Rodríguez, A., “La prisión”, *cit.*, 107. orr..

Beldurrarazte bat ere bilatzen du (“intimidación general”)¹⁰², aurrezaintza orokor negatiboarekin lotu daitekeena. Baina ezingo zaio aurrezaintza berezi positiboari erreparatu, ez baita barneratuaren birgizarteratzea bilatzen, negatiboari behatu beharko zaio, barneratuaren “neutralizazioa”¹⁰³ soilik nahi delako, ez ditzan delitu gehiago egin.

BEZB -ak bizi osorako gizartetik aldendu nahi du barneratua, horrekin arriskugarritasuna murrizteko arrazoiak baliatuz; baina benetan atzera pausu itzel bat erakusten du, izan ere, XIX. mendean babesten ziren teoriak aplikatzen ditu XXI. mendean egon arren, Von Liszten “neutralizazio” aplikatzen baita.

Colomo Iraolak esan bezala, krimen arloko politika molde honek baztertzea eta inokuizazioa ditu helburu, aldentze honek, gizartearen arriskugarritasuna gutxituko balu bezala.¹⁰⁴

5.3. Komunikabideen rola punitibismoan

5.3.1. Komunikabideak eta zigorgarritasuna

Krimen arloko politikari dagokionez, honen eginkizun nagusia delinkuentziaren aurrezaintza burutzea izango zen, horrela delitu gehiago ez dadin burutu.¹⁰⁵ Ez da ezer berria, izan ere lehenagotik aipatu dugun Marques de Beccariak XVIII. menderako horixe zion bere *dei delitti e delle pene* liburuan: “es mejor evitar los delitos que castigarlos. He aquí el fin principal de toda buena legislación, que es el arte de conducir a los hombres al punto mayor de felicidad, o al menor de infelicidad posible, para hablar según todos los cálculos de bienes y males de la vida”¹⁰⁶

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ Colomo Iraola, H., “La pena interminable: Una reflexión crítica sobre la prisión permanente revisable a propósito de la STC 169/2021, de 6 de octubre.” *Revista de Derecho Penal y Criminología*, 2022, 28(28), 43-47. orr.

¹⁰⁵ Muñoz Tejada, J.A., “Populismo punitivo y una “verdad” construida”, *Nuevo Foro Penal*, 72. zkia, 2009, 19. orr..

¹⁰⁶ Beccaria C. De los delitos, *cit.*, 136-137. orr

Populismo punitiboak, ordea, ez du aurrezaintza helburu hori. Aurretik aipatu bezala, hauteskunderi begirako interesekin hartutako krimen arloko politikaren erabaki multzoa litzateke, herritarren nahiei erantzuten ari diren justifikazioarekin. Delinkuentziarekiko jarrera gogor hau, hauteskunde garaietan gogortu ohi da.¹⁰⁷

Hainbat arazo soziali gehiegizko dimentsioak ematen dizkiete iritzi publikoa sortzen laguntzen duten baliabideek, komunikabideek bereziki.¹⁰⁸ Horrek, askotan, gizartea segurtasunik gabeko egoera batean aurkitzen denaren sentsazio faltsu batean barneratzea ekartzen du; zeina soilik zigor penalen bidez lasaitu edo konpondu daitekeen.¹⁰⁹

Guztion arazoa den sentsazioa sortzen dute komunikabideek beraiek, hizkuntzaren erabilera simple eta deigarriekin guztion esku jarriz informazioa, askotan modu morbosoan.¹¹⁰ Internetaren bidez, gainera, oraindik publiko gehiagorengana heltzeko modua bilatu du, kriminalitatearen informazio iturri nagusi eta errazena bilakatuz.¹¹¹

Gizarteak duen delinkuentziarekiko hautematea oso gutxitan eratortzen da esperientziatik, oro har, gaiaren inguruan jasotako informazioak baldintzatuko du hau. Eta hor komunikabideek paper garrantzitsu bat jokatzeko dute: “alarma soziala sortuko da, beraiek erabakitzen dutenean horrela izatea.”¹¹²

Biktimaren presentzia gehitu behar zaio komunikabideen rolari, izan ere, uneoro hauen sufrimendua jartzen dute erdian, ikusleen arreta bereganatzeko, eta horrela, injustizia bat bezala ikusten dute egoera.¹¹³

¹⁰⁷ Dobrynina, M., “The Roots of “Penal Populism”: the role of Media and Politics.” *Kriminologijos Studijos*, 2017, 98.orr.. Eskuragarri: [10.15388/CrimLithuan.2016.4.10729](https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2016.4.10729)

¹⁰⁸ Castillo Garay, L. N., “Populismo punitivo y seguridad vial”, *El Derecho y sus razones* -en, Bubok Editorial, 2013, 213. orr..

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ *Ibid.*, 214. orr.

¹¹¹ Cabezas Vicente, M. “Sensacionalismo en los medios de comunicación: populismo punitivo y juicios paralelos”, *Escuela de práctica jurídica de Salamanca*, 2020, 15. orr..

¹¹² Sanz Mulas, N., “Los actores de la política criminal” *Política Criminal* -en, Madrid, Editorial Ratio Legis, 2019, 102. orr.

¹¹³ *Ibid.*, 104.orr.

Horrek berekin biktimen elkarte eta *lobbiek* zentralitate handi bat lortzea dakar, botere publikoei erreforma penal gogortzaileak eskatuz. Are gehiago, espetxe baimenak eta onurak biktimen aurkako erabakiak diren sinesmena sortzen dute; eta nolabait zigorra ekiditeko mekanismo bat.¹¹⁴

Komunikabideek, beraz, botere handia dute iritzi publikoarengan, bai hau sortzeko eta baita eraldatzeko ere. Beraz, noski politika publikoetan eragiten dute, eta horren ondorioz krimen arloko politikan ere bai.¹¹⁵ Kriminalitatea lehen lerroan jartzearekin batera, gizartean segurtasun falta baten sentsazioa sortzen da, eta biktimak izateko arriskuaren sentsazio ez erreal bat.¹¹⁶

Arriskua orokortzeak eragin berdintzailea du, klaseen, nazioen, edota gizakien artean modu argian ezarritako mugak iragazkor edo zeharkagarri bihurtzen dira.¹¹⁷ Hau da, guztizko segurtasun gabezia sentsazioa sortzen du, arriskugarritasunaren orokortzeak.

Delinkuentziari egozten zaio gizarteak duen segurtasun falta hau; izan ere, sozialki baliagarria den funtzio bat hartzen du delituak: segurtasun gabeziak sortzen duen antsietatea, sumindurarengatik ordezkaturiko du.¹¹⁸ Eta gizartearen sumindura hori baliagarria izango da erreforma penalek hartzen duten joera zigorgarrira arrazoitzeko.

Auzi honetan garrantzia handia duen beste egile batek, Garlandek, esango lukeen bezala, “kontrolaren kultura” sortzen ari gara; izugarritzko bira eman da delituaren kontrolean eta

¹¹⁴ Cabezas Vicente, M., “Sensacionalismo”, *cit.*, 8. orr.

¹¹⁵ Sanz Mulas, N. “Los actores”, *cit.*, 101. orr.

¹¹⁶ Castillo Garay, L.N., “Populismo punitivo”, *cit.*, 214. orr..

¹¹⁷ Beck, U., “Las consecuencias perversas de la modernidad”, Beck, U., *Teoría de la sociedad del riesgo* -en., 1996, 176 orr..

¹¹⁸ Padão, J., da Silva, A. F. F., Farias, A. D., eta Dos Santos, C. B., “Populismo punitivo: entre o mito e as “ganancias electorales””, *Semana de extensao, pesquisa e pós-graduação-sepesq*, 14, 2018, 4. orr..

delitugilearekiko harremanean. Birgizarteratzearen printzipioa bultzatuzetik, delitugileen “ezgaitze” (berriz deliturik ezin egitea) bat bilatzera.¹¹⁹

5.3.2. Komunikabideen eragina zigorgarritasunean: egoeraren berrikuspena

Komunikabideek gizartean nola eragin dezaketen aztertu dugu, bereziki krimen arloko politikan; Sanz Mulasi erreferentzia egin diogu adieraztean komunikabideek alarma soziala sortzeko gaitasuna dutela, eta beraz, komunikabideen punitibismoan izan dezaketen eraginaren inguruko ikerketak aztertzen saiatuko gara.

Komunikabideak jada krimen arloko politikan parte hartzen duten aktoreetako bat gehiago bezala ulertu behar dira. Zalantzakorra da, ordea, doktrinaren baitan zein den hauek duten “erantzukizun kuota” gizartea hartzen ari den joera punitiboan.¹²⁰

Delinkuentziarekiko hautematea, gehienetan ez du esperientziak sortzen, izan ere, oso auzi zabala da eta askotan kontatzen diguten horretan oinarritzen gara. Horregatik esan daiteke komunikabideak errealitate soziala sortzeko gaitasuna dutela, eta nolabaiteko kontrol sozialaren agenteak izan daitezkeela.¹²¹

Komunikabideek sekulako garrantzia hartu dute krimen arloko politikan, eta horretarako bi fenomeno erabiltzen dituzte: “agenda-setting” eta “framing”.¹²²

Agenda-setting: Fenomeno hau ematen da komunikabideen eraginez, gizartean garrantzitsuak izango diren auziak erabakitzen direnean. Hau da, gure egunerokotasuna kazetariak aurkeztutako “bigarren eskuko” errealitate baten inguruko informazioz betetzen dugu. Komunikabideek erabakitzen dute zein izango diren gai eztabaidatsuak, eta denborarekin

¹¹⁹ Garland, D. *The culture*, cit.

¹²⁰ Varona Gómez, D., “Medios de comunicación y punitivismo.” *Revista para el análisis del Derecho*, 2. zkia., 2011, 2. orr..

¹²¹ Arrufat Pijuan, A., *Medios de comunicación y actitudes punitivas respecto a los menores infractores*, Gradu Amaierako Lana. Universitat Pompeu Fabra, 2019, 5. orr..

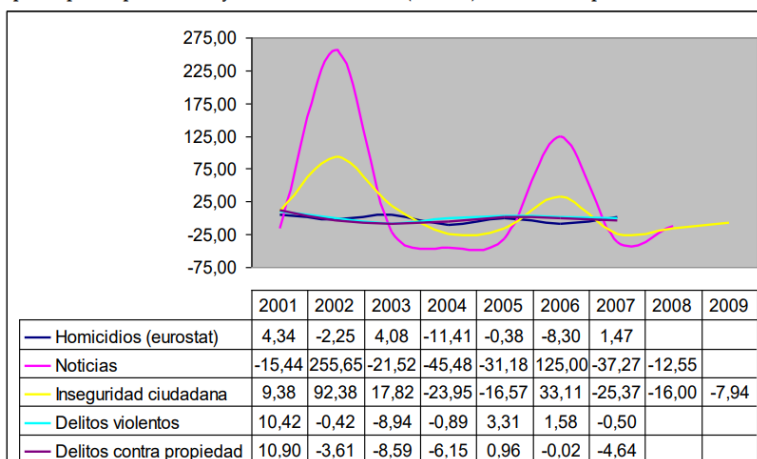
¹²² Sanz Mulas, N. “Los actores”, cit., 102. orr.

gizarteko iritzia sortzen joango dira. Ez da nola pentsatu; baizik eta zeri buruz bai eta zeri buruz ez pentsatu.¹²³

Framing: Arazo bat, hainbat perspektibetatik behatu daiteke, eta ikuspuntu hori eratzen hainbat faktorek eragin dezakete. Framinga prozesu bat da zeinak kontzeptualizazio konkretu bat sortzen duen auzi jakin baten inguruan, edota jadanik zuena birmoldatzen den. Hau da, komunikabideen eraginez, orientabide berri bat sortzen da.¹²⁴

Honekin guztiarekin, bereziki interesgarria da Varona Gómezek burutako lanaren grafikoa aztertzea; izan ere, gizartearen joera punitibistan komunikabideek duten esku-hartzea aztertzen du, agenda settingak eta framingak krimen arloko politikan eta alarma soziala sortzerako orduan duten eragina azalduz.

Gráfico 1: Comparación (en términos porcentuales de incremento/decremento) de la delincuencia, la preocupación por el delito y la atención mediática (noticias) al delito en España.



1. TAULA. Iturria: Varona Gómez.¹²⁵

Taulan begiratu orduko ikusten da korrelazio zuzena dagoela berrien eta gizartearen segurtasun ezaren artean; hau da, berriak igotzen diren orduko, komunikabideek krimen arloko auziei garrantzia ematen dien orduko, gizartea larritzen eta kezkatzen hasten da.

¹²³ McCombs, M., eta Valenzuela, S., “The agenda-setting theory”, *Cuadernos de información*, (20), 2007, 45. orr..

¹²⁴ Chong, D., eta Druckman, J. N., *Framing theory*. Annual Review of Political Science, 10, 2007, 104. orr..

¹²⁵ Varona Gómez, D., “Medios”, *cit.*, 5. orr..

Aldiz, segurtasun gabezia hori, eta komunikabideen lana bera, ez doaz delinkuentziaren joera errealarekin batera. Hau da, notiziak eta horrek sortzen duen ezinegona ez doaz, errealitate kriminologikorekin eskutik helduta; taulan ikus daitekeenez.

Honek argi erakusten du, eta balio dezala errepikapenak, Sanz Mulasek dion bezala: “alarma soziala sortuko da komunikabideek erabakitzen dutenean sortzea”¹²⁶

Taula honek argi adierazten du delinkuentziarekiko beldurra ez dela, oro har, esperientzia propioetik eratorriko, baizik eta jasotako informaziotik; eta beraz, komunikabideek jopuntu jartzen duten gaietatik (agenda-setting), eta hau jorrazteko duten modutik (framing).

Komunikabideek horrela indarra hartzean agenda sozialean, noski, alderdi politikoek interes nabariak dituzte hauek kontrolatu ahal izateko; eta beraz, ezin dira alde batera utzi, komunikabideen eta boterea dutenen artean egon daitezkeen aliantza politikoak. Horren ondorio argia da, komunikabide bakoitzak duen izaera politikoa, zeina berriak azaltzeko moduak argi eta garbi islatzen den.¹²⁷

Agendaren nolakotasuna erabakitzean, lortzen dena, berriak asmatzea edo manipulatzeko baina, berez dutena baino dimentsio handiagoa ematea da. Ezin da esan hainbat notizi ez direnik manipulatu, baina gehien bat aukeraketa da. Zein izango den gizartean bolo-bolo ibiliko den gaia.¹²⁸

Varona Gómezek, bere ikerketan erakutsi du komunikabideek eta alderdi politikoaren arteko harremana nola islatzen den delinkuentziaren inguruko berriak jorraztean. Adibidez, “El País” egunkariak PSOE ren ildoaren gertukoa izanik, sekulako indarra jartzen zuen gizartearengan segurtasun gabezia sentsazioa sortzen, gobernuaren aurkaritzan aurkitzen zenean PSOE. Aldiz,

¹²⁶ Sanz Mulas, N., “Los actores”, *cit.*, 102. orr.

¹²⁷ *Ibid.*, 106. orr

¹²⁸ Varona Gómez, D., “Medios”, *cit.*, 7.orr.

governura iristean, PP ren ildotik gertuago dagoela “El Mundo” egunkaria izan zen lan hori burutu zuena.

Tabla 1: Cobertura Mediática y afinidad política de los medios

EL PAIS	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Noticias	64	67	140	465	312	140	73	114	90	50
Variación %	4.92	4.69	108.96	232.14	-32.90	-55.13	-47.86	56.16	-21.05	-44.44

EL MUNDO	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Noticias	27	71	98	183	174	55	29	90	35	36
Variación %	-3.57	162.96	38.03	86.73	-4.92	-68.39	-47.27	210.34	-61.11	2.86

2. TAULA. Iturria: Varona Gómez¹²⁹

Taula honetan, gobernu aldaketaren ondorioz, egunkariak delinkuentziaren inguruko berrien kopurua nola aldatzen den ikusten da.

Beraz, ezin zaie herritarrei egotzi erreforma zigortzaileen erantzule izatea; baina ezta ere komunikabideei autonomoki, hauek politikarien ibilbidearen eta interesen arabera informazio bat edo beste ematen dutelako. Beraz, hiru alderdi hauen korrelazioarekin baino ezingo da ulertu fenomeno hau.

Esan dugu, “agenda-settingaren” bidez, herritarren ahotan egongo den gaia erabakitzen dela; baina “framing” fenomenoak, zerren inguruan baino, horren inguruan nola pentsatu determinatzek ahalmena izango du.¹³⁰

Delinkuentzia mota konkretu bati gehiegizko arreta jarri zaio eta gainera, delinkuentziaren inguruko azalpen sinplegiak eta emozioz beteak eman dira. Gainera, delitugilearen profil konkretu bat sortu da eta justizia leunegia denaren irudia hedatu da gizartean.¹³¹

¹²⁹ *Ibid.*, 14. orr.

¹³⁰ *Ibid.*, 22. orr.

¹³¹ *Ibid.*, 27. orr.

Horrek, delinkuentzia une oro igotzen ari dela, delitugileak beti indarra erabiltzen dutela eta arriskutsuak direla; eta horren aurrean justiziak ez duela esku hartzen bezalako mitoak sortu dituzte komunikabideek. Eta honek, sekulako indarra du krimen arloko politikan, horren ondorio izanik azken urteetako joera zigortzailea.

Laburbilduz, agenda-settingak zerri buruz pentsatu erabakiko du, kasuan, delinkuentzia jarriz jopuntuan; eta framingak, nola pentsatu adieraziko du, justizia leunegiaren eta delitugile arriskutsuaren irudiak hedatuz. Hau guztia, komunikabideen atzean aurkitzen den interes politikoen arabera izanik.

5.4. Populismo punitiboa Espainiar legedian

1990. hamarkadako erdi aldetik aurrera, kartzela asko eraiki ziren Espainia mailan, 1995eko ZK eta eraikitze garai hau PSOE ren agintaldian izan baziren ere, Alderdi Popularrak (PP) lortu zuen aginpidea 1996tik 2000ko lege aldia. Berak babestu ez zuen ZK bat administratu behar izan zuen, itxuraz behintzat, ez zena bateragarria alderdiaren krimen arloko politikarekin. Hala eta guztiz ere, ez zuen orduan aldaketa handirik burutu.¹³²

PP ren 2000-2004 ko agintaldian, ordea, hedapen garai batean sartu zen krimen arloko politika. Alde batetik, zigorren benetako betearazpenari dagokionez luzapen nabari bat eman zen; 2000 urtean zigor askatasun gabetzaileen iraupenaren batz bestekoa 13,1 hilabetekoa izatetik, 2010ean 19,3 hilabetekoa izatera igaro zen.¹³³

Are gehiago, 2003 an onartu ziren erreforma penaletako batek zigorren gogortzea ekarri zuen, hauen benetako betearazpenaren iraupena luzatuz, 7/2003 LO bidez egin zuen hori. 15/2003 LO k, zigorra aurreikusten zitzaizen tipo penalen handiagotze bat ekarri zuen.¹³⁴

¹³² Brandariz García, J. A., “La evolución del sistema penitenciario español, 1995-2014: transformaciones de la penalidad y modificación de la realidad”, *Revista Crítica Penal y Poder*, 9, 2015, 9. orr..

¹³³ Antón Mellón, J., “Populismo punitivo”, *cit.*, 12. orr.

¹³⁴ *Ibid.*, 13. orr

2003. urte horretan bertan, Sandra Palo izeneko adingabe bat bortxatu eta erail zuten hiru mutil adingabe eta gizon adindun baten artean. Kasu hau, bereziki bortitza eta latza izan zen; eta komunikabideetan sekulako oihartzuna izan zuen.¹³⁵

Autonomia erkidegoetako hauteskondeekin bat egin zuen; eta horrek politikariek segurtasunaren auziari garrantzia handia ematea ekarri zuen. Paloren senideek, adingabeen legedian hainbat erreforma eskatu zituzten, eta 15/2003 LO edo 8/2006 LO ren ezarpenekin amaitu zuten; horrela bai PSOE k eta baita PPk ere erakutsi zuten gizartearen eskariei erantzuten zietela, errealitate kriminologiko edo juridikoari jaramonik egin gabe.¹³⁶

Alderdi penalean, erabakiak oso lotuta joaten dira gizartearen gertatzen diren gertakari arrotzekin, eta gobernariak, komunikabideen ondorioz izaten dute hauen berri. Politikaren administrazioarekiko konfiantza galdua den garaiotan, horrelako egoeren aurrean erantzun bat emateak, nolabaiteko zilegitasun bat ematen die politikariei.¹³⁷

Honen adibide gisa ulertu dezakegu Alderdi Popularrak (PP) egin zuren arrazoiketa ZK gogortzeko adingabeekiko abusu sexualen harira, zeinak 5/2010 LO an amaitu zuen. Hau Mari Luz Cortés en kasua oraindik gizartearen ahotan zegoela egin zutelarik.¹³⁸

5/2010 LO aren proposameneko hitzaurrea: “Ez dira gutxi adingabeen edo ezgaituen desagerpenak, bortxaketak eta abusu sexualak salatzen diren salaketak; edo pornografia eta prostituzio infantileko sare berrien ezagutzak. Hau guztia gobernuak ezer egiten ez bitartean, behartuta dagoenean erantzutera, eta halabeharrez zigorren gogortze batekin erantzun beharko du.”¹³⁹

¹³⁵ Pérez Pozuelo, L., *La política criminal mediática. Génesis, desarrollo y costes*, Madrid, Marcial Pons, 2013, 117. orr.

¹³⁶ Antón Mellon, J. A., Álvarez Jiménez, G. Á., eta Rothstein, P. A. P., “Medios de comunicación y populismo punitivo en España (1996-2013).” *Crítica Penal y Poder*, (9), 2015, 44. orr..

¹³⁷ *Ibid.*, 49. orr

¹³⁸ Varona Gómez, D., “Medios”, *cit.*, 20.orr..

¹³⁹ Ez da 5/2010 LO aren hitzaurrea, baizik eta, LO horren ezarpenerako proposamena.

Esan berri dugun bezala, egoera hau Mari Luz Cortés adingabe eta ezgaituaren erailketaren ondoren eman zen, kasu honetan, 2008an, gizon batek Mari Luz bahitu eta bortxatu ostean, erail egin zuen.¹⁴⁰

Mari Luz Cortés en aitak, kasuaren oihartzun mediatikoaz baliatuz, Estatuari berari egotzi zion erailketaren erantzukizuna. Bi milioi sinadura batu zituen, biziarteko espetxe zigorra ezartzearen alde zenbait delitu zigortzeko. Alderdi Sozialistak, eskaria ezeztatu zuen, eta pederastia delituak burutu zituztenen erregistro bat eskaini zuen horren orde. Alderdi Popularrak, berehala, ikusi berri dugun proposamena mahai gaineratu zuen, eta 5/2010 LO aren ezarpenarekin amaitu zuen kasuak.¹⁴¹

Aurretik aipatu badugu ere, azkenik beste kasu mediatiko garrantzitsu batek ere eragina izan zuen Espainiar legedian: Marta del Castillo.

Marta del Castilloren kasua 2009an desagertu zen neska baten kasua da, eta sekulako indarra hartu zuen komunikabideetan, gai entzutetsuenetako bat izanik. “Consejo Audiovisual de Sevilla” kasuari ematen ari zitzaion ikuskizun izaera salatzerara iritsi zen, ez zelako jorratu beharrezko zehaztasunarekin eta zorroztasunarekin.¹⁴²

Mari Luz Cortés eta Marta del Castilloren gurasoak, sekulako manifestazioak burutu zituzten; esan bezala Zapateroren gobernuak (PSOE), ezeztatu egin zuen biziarteko zigorraren eskaria, haren konstituzio kontrakotasuna adieraziz, abagune horretan Alderdi Popularraren esku hartzea nabaritu zen, berriz. Azkenik, alderdi popularrak, 1/2015 LO aren bitartez BEZB ren ezarpena lortu zuen.¹⁴³

¹⁴⁰ Antón Mellón, J. A., “Medios de”, *cit.*, 49.orr.

¹⁴¹ Antón Mellón, J., “Populismo punitivo”, *cit.*, 16. orr.

¹⁴² Herrero Curiel, E., “Fuentes periodísticas y redes sociales en las noticias de Marta del Castillo”, *Revistas Científicas Complutenses*, Vol. 19, 1. zkia., 2013, 453-454. orr..

¹⁴³ Antón Mellón, J., “Populismo punitivo”, *cit.*, 17.orr

Hala eta guztiz ere, Acale Sánchezek bere testuak dioskun bezala, PSOE -k publikoki adierazi bazuen BEZB -ren aurka zegoela, 2/2015 LO a onartzeko prestutasuna erakutsi zuen, erantzukizun politikoagatik. LO honetan 573 bis. artikuluan terrorismo delituetarako ZK -k aurreikusten duen zigorrak luzeena ezarriko da. Modu leungarri batean, BEZB ezarriko duela esaten du.¹⁴⁴

Hitzaurrean horrela dio 2/2015 LO -ak: “Espainian terrorismoaren aurkako borrokan izan dugun eskarmentuari esker, ETaren edo GRAPOnen gisako banda armatuen terrorismoari eraginkortasunez erantzuteko legeria penala dugu. (...) 573 bis artikuluan jasotzen da terrorismo delitu bakoitzari zer zigor dagokion, eta xedatzen da inoren heriotza eragiten bada, Zigor Kodean aurreikusitako espetxe zigor luzeena ezarriko dela.”

Beraz, ez dago zalantzarik nire iritziz, PSOE -k publikoki BEZB a gaitzesten duenean ez duela zigorraren nolakotasunagatik egiten baizik eta politika molde bat dela, zeina aldatu egiten den terrorismoa sartzan denean jokoan, honek gizarte mailan sentsibilizazio handiagoa duelako, ziurrenik. Eta beraz, honek, hauteskudetan alderdiari onura egingo diola aurreikusten dutelako.

6. Ondorioak

Biziarteko espetxe-zigor berriak, datuek erakutsi duten bezala, ez da beharrezko zigor bat, Espainia mailan, aurrezaintza orokorra burutzeko zigor luzeak badaude aurreikusita 1995eko Zigor Kodean, 40 urte arteko zigorra aurreikusteraino. Gainera, estatistika kriminalek erakutsi dute delituek ez dutela gorako joerarik izan, benetan zigor anker honen beharra arazoitzeko.

Auzitegi Konstituzionalak emandako epaiak zigorra ez dela konstituzio-contrakoa esan arren, doktrinaren gehiengoaren iritzia bestelakoa dela ikusi dugu; izan ere, birgizarteratzearen agindu

¹⁴⁴ Acale Sánchez, M., “La prisión”, *cit.*, 353. orr..

konstituzionala urratzen du, eta zigor gizagabea dela esan daiteke. Gainera, zehazgabetasunak eta berrikusgarritasunaren aukerazko izaerak barneratuaren itzaropenak zapuzten ditu.

Epaian bertan, boto partikularrek argudio sendoak ematen dituzte BEZB -ren ezarpenaren aurka; gizartearen demokratizazio eta zigorren humanizazio garai batean, alferrikako anakronismo huts bat da zigor hau berriz ezartzea. Gainera, praktikan berrikusgarritasuna lortzeko dauden baldintzak sekulako zailtasunak sortzen dituzte hau lortzeko.

Giza Eskubideen Europar Auzitegiak oraindik ez du ezer erabaki Espainiako kasuari buruz, eta abagune bat izan daiteke zigor honen indargabetzera begira. Izan ere, GEEA -k bere jurisprudenzian dio zigor bat ez dela gizagabea izango betierekoa ez izateko aukerak daudenean; bai *de iure* eta baita *de facto* ere. Baina esan bezala, Espainian zalantzarria da baldintza horiek betetzen ote diren.

Hainbat tipologia penalek halaberrez zigor hau aurreikusten dute erantzun gisa, horrek epailearen diskrezionaltasunaren aurka egiten du, izan ere ez du inguruabarrak kontuan hartu eta tarte baten baitan hautatzeko aukerarik.

Zigor anker honen etorrera ere auzi eztabaidatsua da; izan ere, Bottomsek 1995ean esan bezala, politikariek euren hauteskundeetako interesei erantzuteko erabiltzen dute krimen arloko politika¹⁴⁵; ikusi dugun bezala Marta del Castillo edo Mari Luz Cortésen kasuan.

Ulrich Beck-ek dion bezala, arriskugarritasun sentazioaren hedatzea, esperantza gabezia batean gorpuzten da.¹⁴⁶ Beldur sentazio hori hedatzen bada gizartean, esperantza gabezia horri aurre egiteko, politikariek krimen arloko politika erabiltzen dute, espetxeen gehiegizko erabilerak gizartean lasaitasun sentazio bat sortuko duelakoan.

¹⁴⁵ Bottoms, A., “The Philosophy”, *cit.*

¹⁴⁶ Beck, U., Borrás, M. R., Navarro, J., eta Jimenez, D., *La sociedad del riesgo*, Barcelona: Paidós, 2019, 11. orr..

Cohenek “pánico moral” kontzeptua erabiltzen zuen honakoa definitzeko: gizartean hedatzen den beldurra, giza talde batekiko, hauek gizarteko oreka apurtuko dutelakoan. Horretarako, hauek estereotipatu eta deabrutu egiten dituzte; komunikabideen, politikarien edota gizarteak aditu gisa hartzen dituen horien bitartez.¹⁴⁷

Beraz, gizartean beldurra hedatzen denean, esperantza gabeziari aurre egiteko, krimen arloko politika gogortzen ari da, baina benetan oinarrian dagoen beldurra ez da estatistikoki sortutakoa, baizik eta interes politikoaren ondorioz sortutakoa.

Erreforma penal hauen guztien oinarrian, arriskugarritasunaren arautze bat hauteman daiteke, eta arerio sozial gisa ikustea delitugilea; horren aurrean, gizartea babestu behar denaren uste bat hedatuz. Horrek, azken hamarkadetako demokratizazioaren eta humanizazioaren porrota erakusten du; eta inokuizazioaren tresnara itzulera bat ematen ari da; anakronismoen garaia azaleratuz.

Gainera, larriena ziurrenik, zigorren gogortze eta gizagabetze bat ematen ari den unean, birgizarteratzearen printzipioa aldarrikatzen dutela, benetan guztiz kontrakoa denean eta printzipio hau urratzeraino heltzen direnean erreformen bidez. Beraz, argi eta garbi ikus daiteke, demagogia hutsa dela, beste behin populismoari erantzuten.

Beraz, nire iritziz, zigor hau indargabetu egin beharko litzateke, bere beharrezkotasun ezaren ondorioz, interes politikoaren ondorioz sortutakoa delako; eta guztiz ankerra delako. Konstituzioaren printzipioen aurka doalako eta gainera, GEEH eko artikuluak ere urratu egiten dituelako.

7. Bibliografia

- Acale Sánchez, M., “La prisión permanente revisable y la revisión del sistema de penas” M. Acale, A. Miranda, eta A. Nieto., (coord.), *Reformas penales en la península ibérica*:

¹⁴⁷ Cohen, S., “Deviance and moral panics”, Cohen, S., *Understanding Deviance: Connecting Classical and Contemporary Perspectives* -en, Routledge, 2014, 357. orr..

A “*jangada de pedra*”? -en. Madrid: Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado, 2020, 351-375 orr..

- Alonso Furelos, J. M. A., “La doctrina «Parot» de nuestro Tribunal Supremo, retroactividad e irretroactividad de las normas y la condena al estado español por el Tribunal Europeo de Derechos Humanos en la sentencia de 12-7-2012”, *Revista de Derecho de la UNED (RDUNED)*, (13), 2013.
- Antón Mellón, J. A., Álvarez Jiménez, G. Á., eta Rothstein, P. A. P., “Medios de comunicación y populismo punitivo en España (1996-2013).” *Crítica Penal y Poder*, (9), 2015.
- Antón Mellón, J., Álvarez Jiménez, G., y Rothstein, P. A., “Populismo punitivo en España (1995-2015): presión mediática y reformas legislativas”. *Revista Española de Ciencia Política*, 43. zkia., 2017, 13-36. orr..
- Antón y Oneca, J., “La prevención general y la prevención especial en la teoría de la pena: discurso leído en la apertura del curso académico de 1944 a 1945.” *Universidad de Salamanca*. 1944.
- Arroyo Zapatero, L., Lascuráin Sánchez, J. A., Pérez Manzano, M. (Ed.) eta Rodríguez Yagüe, C. (Coord.), *Contra la cadena perpetua*. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2016.
- Arrufat Pijuan, A., *Medios de comunicación y actitudes punitivas respecto a los menores infractores*, Gradu Amaierako Lana. Universitat Pompeu Fabra, 2019.
- Atienza, M., Juanatey Dorado, C., «Comentario a la Sentencia del Tribunal Constitucional sobre la prisión permanente revisable», *Diario La Ley*, n. 10017, 2022, 1-9.
- Beccaria C., *De los delitos y de las penas, con el “Comentario” de Voltaire*. Alianza Editorial (3), 2014.
- Beck, U., “Las consecuencias perversas de la modernidad”, Beck, U., *Teoría de la sociedad del riesgo -en.*, 1996, 171-196 orr..
- Beck, U., Borrás, M. R., Navarro, J., eta Jimenez, D., *La sociedad del riesgo*, Barcelona: Paidós, 2019.
- Bottoms, A., “The Philosophy and Politics of Punishment and Sentencing” Clarkson, C. M. V. -Morgan, R. (eds.) *The Politics of Sentencing Reform -en*, Oxford, Clarendon Press, 1995.

- Brandariz García, J. A., “La evolución del sistema penitenciario español, 1995-2014: transformaciones de la penalidad y modificación de la realidad”, *Revista Crítica Penal y Poder*, 9, 2015, 1-31 orr..
- Cabezas Vicente, M. “Sensacionalismo en los medios de comunicación: populismo punitivo y juicios paralelos”, *Escuela de práctica jurídica de Salamanca*, 2020.
- Cámara Arroyo, S. “Crónica y crítica de la implementación de la prisión permanente revisable en la reforma penal española(2012-2015)”, *Revista Aranzadi Doctrinal num.4/2016*, 2016.
- Cancio Meliá, M., “De nuevo: ¿derecho penal del enemigo?” *Derecho Penal del enemigo*, Civitas: Madrid (2), 2006.
- Castillo Garay, L. N., “Populismo punitivo y seguridad vial”, *El Derecho y sus razones* -en, Bubok Editorial, 2013, 213-218. orr..
- Castro, C., «Ni olvido ni perdón», *El País*, 22-2-2009.
- César Busato, P. C., eta Montes, S., *Introducción al derecho penal*. Editorial Temis, Bogotá, 1986.
- Chong, D., eta Druckman, J. N., *Framing theory*. Annual Review of Political Science, 10, 2007, 103-126 orr..
- Cohen, S., “Deviance and moral panics”, Cohen, S., *Understanding Deviance: Connecting Classical and Contemporary Perspectives* -en, Routledge, 2014, 356-362. orr..
- Colomo Iraola, H., “La pena interminable: Una reflexión crítica sobre la prisión permanente revisable a propósito de la STC 169/2021, de 6 de octubre.” *Revista de Derecho Penal y Criminología*, 2022, 28(28), 13-57
- Daunis Rodríguez, A., “La prisión permanente revisable. Principales argumentos en contra de su incorporación al acervo punitivo español”, *Revista de Derecho Penal y Criminología*, (10), 2013.
- Díaz y García Conlledo, M., La pena de prisión permanente revisable: ¿hay que mantenerla? *Revista Jurídica De La Universidad De León*, 2021 (8), 149–164
- Dobrynina, M., “The Roots of “Penal Populism”: the role of Media and Politics.” *Kriminologijos Studijos*, 2017.

- Erdozia Vazquez, A., *La incorporación de la prisión permanente revisable al ordenamiento jurídico español y su inconstitucionalidad*. Gradu Amaierako Lana, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU), 2017.
- Fernández, D. eta Martínez, G., *Código Penal: Parte general*, Barcelona, Ediciones Experiencia, 2020.
- Ferrajoli, L., *Derecho y Razón. Teoría del garantismo penal*, Editorial Trotta (6), Madrid, 2004.
- García Magna, D., “The punitive turn in Spain. Is the welfare State able to resist it?” *Estudios de Deusto: revista de Derecho Público*. 66 (1), 2018, 281-290. orr.
- García Rivas, N., “Razones para la inconstitucionalidad de la prisión permanente revisable.” *Revista general de Derecho Penal*. 1698-1189 (28), 2017.
- Garland, D., *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*, Oxford University Press, 2001.
- Gonzalez Banqué, C., *El control electrónico en el sistema penal*, Tesis Doctoral, Universidad Autónoma de Barcelona, 2008,
- Gonzalez Collantes, T., “¿Sería inconstitucional la pena de prisión permanente revisable?”, *Revista del Instituto Universit. de investigación en Criminología y Ciencias Penales de la UV*, 1989-6352, 2013.
- Hava García, E., “Antes y después de la doctrina Parot: la refundición de condenas y sus consecuencias.” *EUNOMÍA. Revista en Cultura de la Legalidad*, 2014, 153-173. orr..
- Herrero Curiel, E., “Fuentes periodísticas y redes sociales en las noticias de Marta del Castillo”, *Revistas Científicas Complutenses*, Vol. 19, 1. zkia., 2013, 453-470. orr..
- Hoyos Sáncho, M. D., (2002). “Carta de Derechos Fundamentales de la Unión Europea y privaciones de libertad ambulatoria”, *Revista de Estudios Europeos*, 30. zkia. 2002, 113-134. orr..
- Icuza Sánchez, I., *La prisión permanente revisable: un análisis a la luz de la jurisprudencia del TEDH y del modelo inglés*, Tesis Doctoral, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU), 2019.
- Jackson, J. eta Kuha, J., “How theory guides measurement: Examples from the study of public attitudes toward crime and policing”, Bynum, T. S. eta Huebner, B. M., (eds.)

Handbook on Measurement Issues in Criminology and Criminal Justice -en, Nueva Jersey: John Wiley and Sons, 2015.

- Juanatey Dorado, C., “Política criminal, reinserción y prisión permanente revisable”, *Anuario de Derecho Penal y Ciencias Penales* (65), 2012.
- Juanatey Dorado, C., “Una "moderna barbarie": la prisión permanente revisable”, *Revista General del Derecho Penal* (20), 2013.
- Lascurain, J.A., «La insoportable levedad de la sentencia del Tribunal Constitucional sobre la prisión permanente revisable», *Revista General de Derecho Constitucional*, n. 36, 2022, 1-45.
- McCombs, M., eta Valenzuela, S., “The agenda-setting theory”, *Cuadernos de información*, (20), 2007, 44-50. orr..
- Migliardi, M. D., “Teorías absolutas de la pena: origen y fundamentos. Conceptos y críticas fundamentales a la teoría de la retribución moral de Immanuel Kant a propósito del neo-retribucionismo y del neo-proporcionalismo en el derecho penal actual.” *Revista de derecho y ciencias penales: Ciencias Sociales y Políticas*, (16), 2011, 91-116. orr..
- Mir Puig, S., “Función fundamentadora y función limitadora de la prevención general positiva”. *Anuario de derecho penal y ciencias penales*, 1986, 49-58. orr..
- Muñoz Tejada, J.A., “Populismo punitivo y una “verdad” construida”, *Nuevo Foro Penal*, 72. zkia, 2009.
- Núñez Fernández, J., “Lifers before the European Court of Human Rights: Some reasons for concern and disappointment” *Supplement of Valahia University LAW STUDY Târgoviste* -en, 2018.
- Núñez Fernández, J., “Prisión permanente revisable y el TEDH: algunas reflexiones críticas e implicaciones para el modelo español”, *Anuario de Derecho penal y Ciencias penales*, 73(1), 2020.
- Padão, J., da Silva, A. F. F., Farias, A. D., eta Dos Santos, C. B., “Populismo punitivo: entre o mito e as “ganancias electorales””, *Semana de extensao, pesquisa e pós-graduação-sepesq*, 14, 2018.
- Pérez Pozuelo, L., *La política criminal mediática. Génesis, desarrollo y costes*, Madrid, Marcial Pons, 2013.
- Pérez Tolentino, J. A. P., “La inocuización como prevención especial negativa”, *Archivos de Criminología, Seguridad Privada y Criminalística*, (8), 2012.

- Pozo Cuevas, F. P., Caro Cabrera, M. J. C., López Menchón, A. L., eta Navarro Ardoy, L. N., “Formas de pedir castigo penal. Expresiones del punitivismo según grados de especificidad.” *Papers. Revista de Sociología*, 107(2), 2022.
- Prieto Gallo, M., *La constitucionalidad de la Prisión Permanente Revisable*, Gradu Amaierako Lana, Universidad de La Laguna, 2018.
- Roxin, C., “Sentido y límites de la pena estatal”, *Problemas básicos del derecho penal*, Reus: Madrid, 1976.
- Sanz Mulas, N., “Los actores de la política criminal” *Política Criminal* -en, Madrid, Editorial Ratio Legis, 2019, 97-110 orr.
- Sanz Mulas, N., *Política Criminal*, Salamanca: Ratio Legis, (4), 2021.
- Vives Antón, T., *La injerencia, el error y el silencio*, Tribuna Libre, 2010.
- Varona Gómez, D., “Medios de comunicación y punitivismo.” *Revista para el análisis del Derecho*, 2. zkia., 2011.
- Varona Gómez, D., «Quo vadis T.C.?: sobre la constitucionalidad de la Prisión Permanente Revisable (PPR). STC 169/2021», Indret: *Revista para el Análisis del Derecho*, n.1, 2022, 6-11
- Varona Gómez, D., “¿Somos los españoles punitivos?: Actitudes punitivas y reforma penal en España.” *Revista para el análisis del Derecho*, 2009.
- Von Liszt, F., *La idea de Fin en el Derecho Penal*, Edeval, Valparaíso, 1984.